Viljandi linna üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise programm

EELNÕU 14.09.2023

Tellija: Viljandi Linnavalitsus

Töö koostaja: Alkranel OÜ

Projektijuht: Alar Noorvee

Tartu 2023

Sisukord

1. Üldist ... 4
2. KSH objekt, ulatus ja eesmärk ... 4
3. Mõjutatava keskkonna ülevaade ja seos KSHs käsitletavaga ... 5
3.1 Planeeringuala asukoht ja paiknemine ... 5
3.2 Looduskeskkond ... 6
3.2.1 Klimaatilised tingimused ... 6
3.2.2 Maastik, geoloogia (sh radoon) ja maavarad ... 6
3.2.3 Pinnavesi (veekogud) ... 10
3.2.4 Väärtuslikud maastikud ... 13
3.2.5 Rohevõrgustik ... 14
3.2.6 Kaitstavad loodusobjektid ja muud loodusväärtused ning võõrliigid ... 16
3.2.7 Natura 2000 alad ... 20
3.3 Sotsiaal-majanduslik keskkond ... 22
3.3.1 Rahvastik ja asustus ... 22
3.3.2 Sotsiaalne taristu ... 23
3.3.3 Tehniline taristu ... 24
3.3.4 Ettevõtluskeskkond ... 26
3.3.5 Ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh kultuuriväärtused ... 27
4. Strateegilise planeerimisdokumendi seos teiste strateegiliste arengudokumentidega ... 31
5. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju (sh mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad) ning KSH sisu ... 39
5.1. Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju, mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad ... 39
5.2. KSH sisu ... 41
5.3. KSH hindamismetoodika kirjeldus ... 42
6. Koostöö ja kaasamine ... 45
7. Protsessi eeldatav ajakava ... 46
8. Strateegilise planeerimisdokumendi ja KSH osapooled ... 46
Kasutatud allikad ... 48

1. Üldist

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmis märgitakse keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatus, sisu, metoodika ning planeeringu rakendamisega eeldatavalt kaasneda võiv oluline keskkonnamõju, sh mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus, võimalik mõju Natura 2000 võrgustikule. Samuti antakse programmis ülevaade planeeringu seostest teiste strateegiliste dokumentidega, üldplaneeringust huvitatud isikutest ja üldplaneeringu koostamise osapooltest, ajakavast ning protsessi käigus laekunud seisukohtadest. KSH programm on alusdokumendiks KSH läbiviimisel ja aruande eelnõu koostamisel.

Vastavalt planeerimisseaduse (PlanS) § 2 lg 3 kohaldatakse planeeringu koostamise käigus läbiviidavale KSH-le PlanS tulenevaid menetlusnõudeid. Seejuures nõuded keskkonnamõju hindamise programmi ja aruande sisule ning muudele tingimustele tulenevad keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest (KeHJS).

2. KSH objekt, ulatus ja eesmärk

Käesoleva keskkonnamõju strateegilise hindamise objektiks on Viljandi linna üldplaneering. Viljandi linnavolikogu algatas 25. augusti 2022 otsusega nr 74 Viljandi linna üldplaneeringu 2040+ ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamise. Üldplaneeringu alaks on Viljandi linna haldusterritoorium ning seosed linna lähiümbrusega (naaberomavalitsuse – Viljandi vallaga), et tagada sidusate võrgustike (taristud, roheline võrgustik) toimimine. KSH ala ühtib planeeringualaga ehk KSH viiakse läbi Viljandi linna haldusterritooriumi ning linna lähiümbrusega seoste kohta.

Viljandi linna üldplaneeringu eesmärgiks ja ülesandeks on kogu linna territooriumi ruumilise arengu põhimõtete ja üldiste arengusuundade määratlemine, maakasutuse ja ehitustingimuste seadmine ning täpsustamine.

Tulenevalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 31^1 on KSH eesmärgiks arvestada keskkonnakaalutlusi strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel ning kehtestamisel, tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja edendada säästvat arengut.

Viljandi linna KSH põhieesmärk on keskkonnakaalutlustega arvestamine üldplaneeringu koostamisel ning seeläbi inim- ja looduskeskkonna mõjusid tasakaalustava lahenduse leidmine. Põhieesmärgi saavutamiseks on KSH alameesmärkideks: hinnata üldplaneeringu elluviimisega kaasnevat olulist keskkonnamõju, selgitada välja alternatiivsete lahenduste võimalused (nn objektipõhised ja maakasutuse alternatiivsed lahendused), määrata vajadusel mõjude leevendusmeetmed, arvestades üldplaneeringu eesmärke ja käsitletavat territooriumi. Oluliste mõjude käsitlemisega samatähtis on planeeringu elluviimisega kaasnevate oluliste soodsate mõjude hindamine ja nende võimendamise võimaluste väljapakkumine.

KSH näitab, milliste oluliste keskkonnaargumentide alusel toimub üldplaneeringu kaalutlusprotsessi jooksul valikute tegemine ja otsusteni jõudmine. Mõjude hindamisel püsitakse üldplaneeringu täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab üldplaneeringuga reguleerida. KSH puhul mõistame keskkonda laiemalt kui ainult looduskeskkond. Mõju hinnatakse nii loodus-, kultuurilise-, sotsiaal- kui ka majanduskeskkonna aspektide seisukohast.

KSH aruanne on üldplaneeringu juurde kuuluv lisa (planeerimisseadus § 3 lõige 4).

3. Mõjutatava keskkonna ülevaade ja seos KSHs käsitletavaga

3.1 Planeeringuala asukoht ja paiknemine

Viljandi linn (joonis. 3.1) asub Viljandi maakonnas. Viljandi linna pindala on 14,65 km^2. Linna ümbritseb Viljandi vald. Viljandi linna märgiti esmakordselt 1283. aastal (Rõigas, 2014).

Viljandist on Tallinnasse 161 km, Tartusse 81 km, Pärnusse 97 km, Riiga 245 km (Viljandi linna veebileht, 2023).

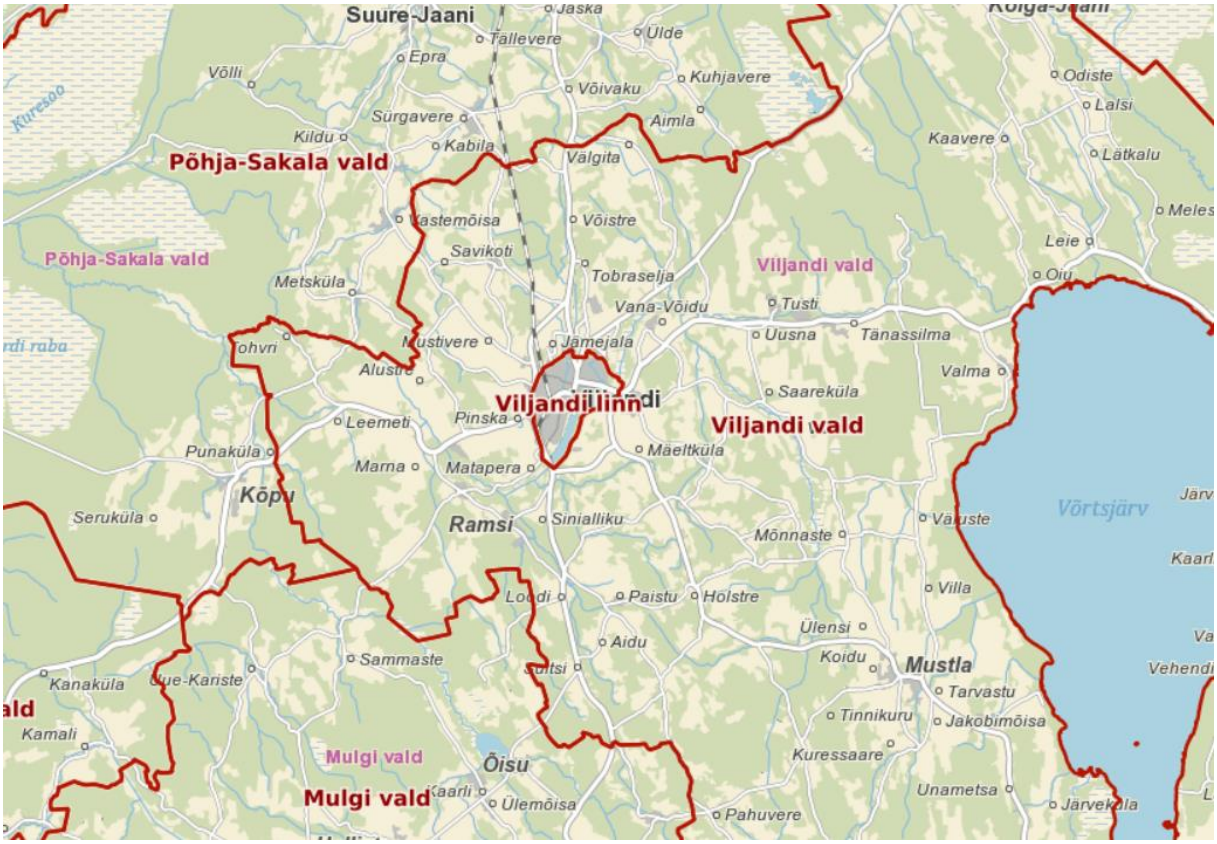

Joonis 3.1. Viljandi linna paiknemine. Alus: Maa-amet, 2023.

Viljandi linnas puuduvad ametlikud linnaosad. Üks võimalik linna piirkondade eristamine on toodud *Viljandi linna ühisveevärgi ja - kanalisatsiooni arendamise kavas aastateks 2020–2031 (2020*), mille kohaselt koosneb Viljandi linn 6 suuremast piirkonnast – Männimäe, Paalalinn, Kantreküla, Uueveski, Peetrimõisa ja Kesklinn. Rennu (2020) magistritöös tuuakse lisaks eelnevatele linnapiirkondadena välja veel Kösti, Leola ja Järveotsa.

3.2 Looduskeskkond

3.2.1 Klimaatilised tingimused

Keskkonnaagentuuri andmetel (Viljandimaa kliimast, 2023) on aasta keskmine õhutemperatuur aastaist 1991–2020 ehk norm Viljandis 6,2 °C. Kuumima kuu – juuli keskmine on Mulgimaa pealinnas 17,9 °C, külmima kuu – veebruari keskmine on -4,4 °C, nagu ka Kuusikul ja Tartus.

Sademeilt on maakond rikas, jäädes alla vaid Pärnule (aastane kogus Viljandis 747, Pärnus 761 mm) – mõju avaldab Sakala kõrgustik. Kuivem periood on märts-aprill, naga ka mujal, kui kuu sademekogus on 30-40 mm, vihmarohkeimaks kuuks on august (keskmiselt 89 mm).

Tuulerežiimi iseloomustavad näitajad: aasta keskmine tuulekiirus – 2,3 m/s (võrdluseks Pärnu 3,6 ja Valga 2,1 m/s), maksimaalseks kiiruseks (puhangus) mõõdeti 2005. aasta jaanuaritormi ajal 28,9 m/s. Tuule jaotus suuna järgi (%) 1991-2020 on toodud joonisel 3.2.

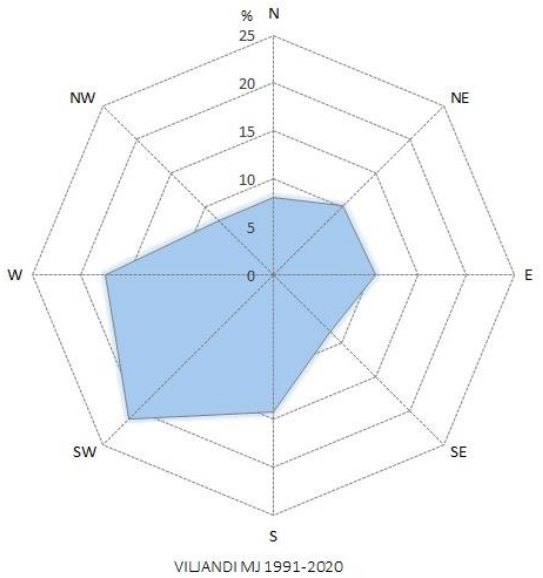

Joonis 3.2. Tuuleroos (Keskkonnaagentuur, kliimanormid, 2023).

3.2.2 Maastik, geoloogia (sh radoon) ja maavarad

Viljandi linn asub Sakala kõrgustiku põhjaosal (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028). Linnamaastik on üldiselt tasane, v.a linnas paiknevate või seda läbivate veekogude läheduses, kus maapinna kalle on tugevalt veekogu suunas (orud). Lisaks eristub reljeefsusega ümbritsevast maastikust Lossimägede piirkond.

Viljandi maakond asub Devoni ajastu liivakivi vööndis, mis on ühtlasi Eesti aluspõhja noorimad kivimid. Nüüdisaegne reljeef ja pinnavormid on kujunenud valdavalt viimase jääaja mõjutuste tulemusena kujundatud Kvaternaari pinnakattest koos setetega nagu moreen, järvemuda, liiv jne. Samuti võib maastikel kohata mandrijää poolt siia liikunud kivimeid ehk rändrahne (Rõigas, 2014).

Viljandi linna ja selle ümbruse aluspõhjaks on Kesk-Devoni settekivimid, mis moodustavad tsementeerunud peeneteralise liivakivimi. Aluspõhi on kaetud paksu pinnakatte setetega. Vanemad pinnakattesetted on moreen sortimata materjal, mis sisaldab peamiselt liiva ja kruusa.

Teistest katteist esineb liiv, turvas ja savi. Devoni kiht algab 8-28m sügavuselt allpool maapinda. Kvaternaari setetes ei esine suurema ulatusega väljakujunenud horisonte. Esinevad mitmesugused liivad ja kruusad. Paiguti esineb pealispinnal õhukese kihina turvast. Devonist allpool asub 100-120 m sügavusel Siluri lubjakivim. (Viljandi linna ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2020–2031, 2020)

Viljandi linnas paikneb osaliselt Pilu liivamaardla (MRD0000230, registrikaardi nr 261) Pilu II liivakarjäär (joonis 3.3), kus kaevandamiseks on väljastatud luba nr VILM-039. Maardla kogu pindala on 5,07 ha (Maa-amet, 2023) ja tegemist on aktiivse tarbevaruga.

Joonis 3.3. Viljandi linnas (linnapiir tähistatud laia tumepunase joonega) asuv maardla koos Pilu II liivakarjääriga (mäeeraldis on tähistatud punase, teenindusmaa oranžiga). Alus: Maa-amet, 2023.

Eesti pinnase radooniriski kaardi (Eesti Geoloogiateenistus, 2020) kohaselt on piirkonnas pinnaseõhu interpoleeritud Rn-risk üle 50 kBq/m³ st kõrge või väga kõrge (joonis 3.4). Vastavalt standardile „Juhised radoonikaitse meetmete kasutamiseks“ (EVS 840:2017) jaotatakse pinnaseõhu Rn-sisalduse alusel Eesti pinnas Rn-riski tasemelt madalaks (< 10 kBq/m³), normaalseks (10–50 kBq/m³), kõrgeks (50–250 kBq/m³) ja eriti kõrgeks (> 250

kBq/m³). *Radoon (Rn) on looduslik radioaktiivne väärisgaas, mis on värvitu, lõhnatu ja maitsetu ning õhust 7,7 korda raskem. Vundamendis olevate pragude ning torustiku jaoks jäetud avauste kaudu pääseb radoon hoonetesse ning kuna kaasaegsed ehitised on hästi tihendatud, ei pääse ta sealt enam lihtsasti välja. Nii võib radooni kontsentratsioon hoones kõrgeneda ning meile terviseprobleeme tekitada, kui veedame palju aega siseruumides. Radoon on ohtlik eelkõige sissehingamisel, kuna radioaktiivsel lagunemisel eralduv alfaosake hävitab inimese õrna kopsukudet, radooni radioaktiivsed tütarelemendid lisavad omakorda kiirgusohtu.* (Eesti Geoloogiateenistus, 2020). Viljandi linna territoorium kuulub ka keskkonnaministri 30.07.2018 määruse nr 28 *Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel* kõrgendatud radooniriskiga maa-alade loetellu.

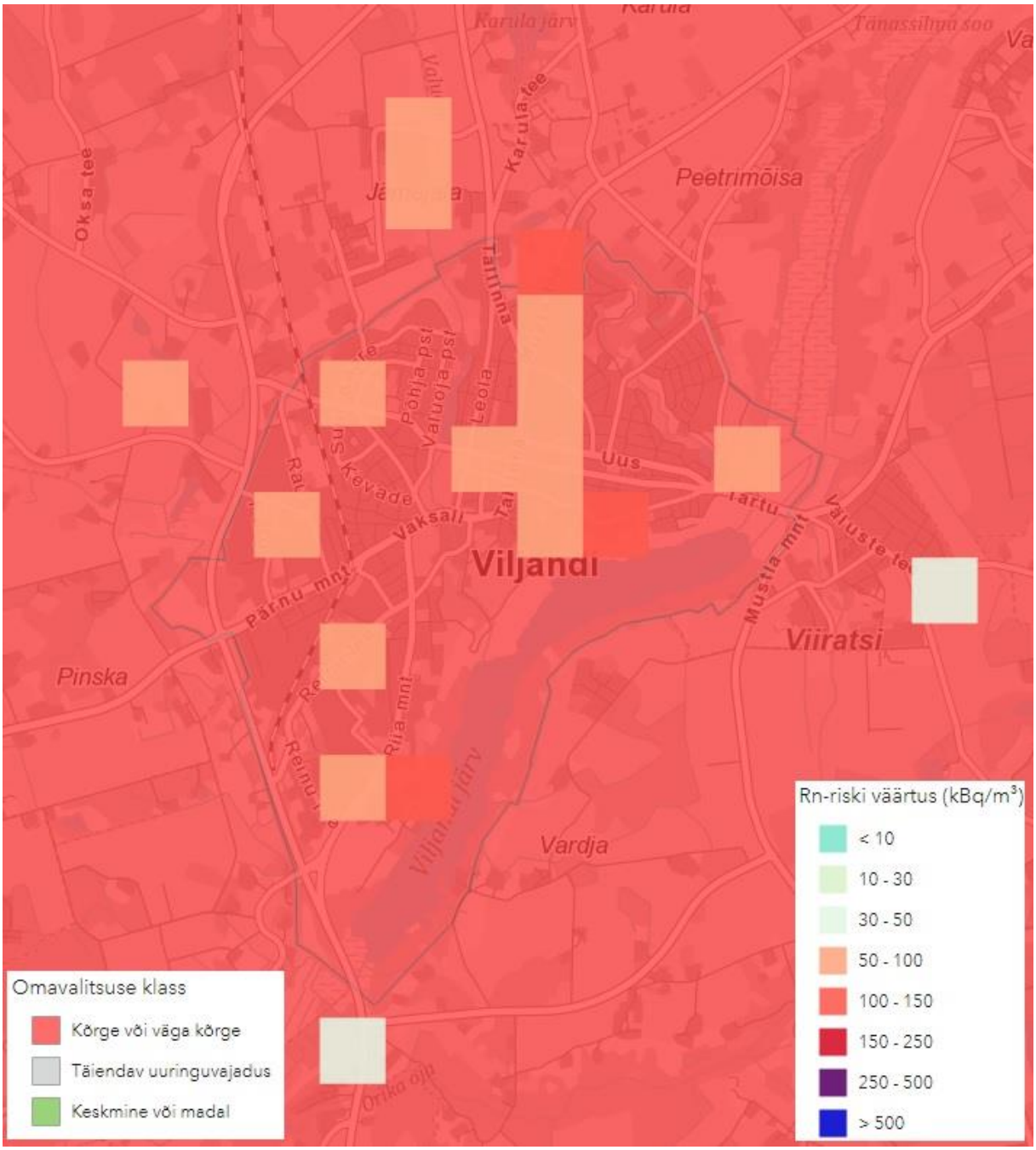

Joonis 3.4. Radooni tasemed pinnaseõhus Viljandi linna haldusterritooriumil. Alus: Eesti Geoloogiateenistus, 2020.

Viljandi maakonda puudutavate erinevate põhjaveekihtide (Kesk-Devoni, Kesk-Alam Devoni, Siluri-Ordoviitsiumi) põhjaveekogumi seisund on seireandmetel hea. Siluri-Ordoviitsiumi põhjaveekogum Devoni kihtide all on inimmõjude eest piisavalt kaitstud ja selle seisundi halvenemist pole ette näha. (A. Rõigas, 2014) Eesti põhjaveekaitstuse kaardi (Maa-amet, 2023) kohaselt paikneb Viljandi linn enamasti suhteliselt kaitstud põhjaveega alal, väiksemas ulatuses kaitstud alal (joonis 3.5).

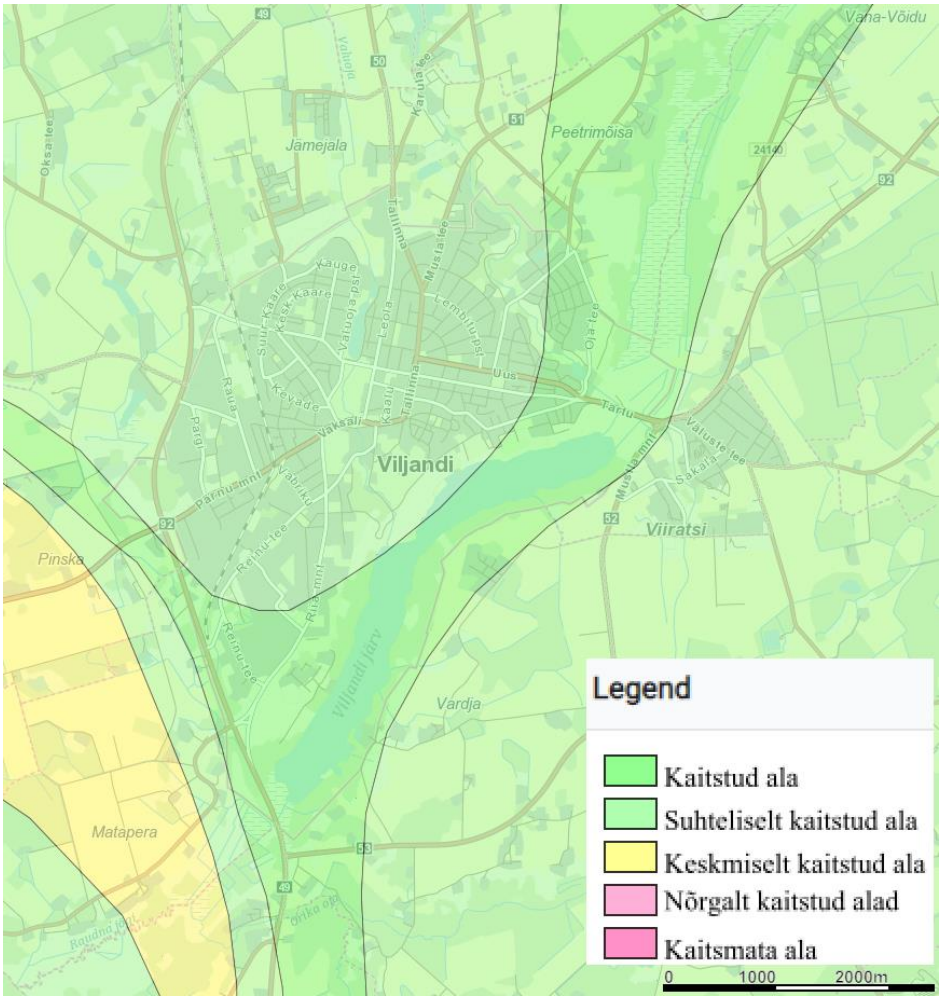

Joonis 3.5. Põhjavee kaitstus Viljandi linnas. Alus: Maa-amet, 2023.

Viljandi linnas paikneb kolm jääkreostusobjekti (tabel 3.1) (EELIS, 29.08.2023; Keskkonnaportaal, 30.08.2023).

Tabel 3.1. Jääkreostusobjektid Viljandi linnas (EELIS, 29.08.2023; Keskkonnaportaal, 30.08.2023; Viljandi linna jäätmekava 2021-2026, 2021).

Nimetus	**Asukoht**	**Registrikood**	**Staatus**	**Hinnangu aasta**	**Saasteaine**
EK bensiinijaam	Leola tn 53	JRA0000235	Jääkreostus on aruande/info alusel likvideeritud	2015	-
Viljandi naftabaas	Reinu tee 18	JRA0000051	Jääkreostuse likvideerimiseks ei ole meetmeid rakendatud	2002, 2003, 2015	Mineraalõlid; Bensiin; Diiselkütus

Nimetus	Asukoht	Registrikood	Staatus	Hinnangu aasta	Saasteaine
Viljandi õhudessant-väeosa	C. R. Jakobsoni 8; C. R. Jakobsoni 21; Riia mnt 97	JRA0000234	Jääkreostus suures osas likvideeritud	2015	Nafta-saadused; Raskemetallid

3.2.3 Pinnavesi (veekogud)

Viljandi linna suurim järv (tabel 3.2) on Viljandi järv (VEE2082800), mis paikneb linna lõunapiiril. Viljandi järve kasutatakse aktiivselt ujujate, kalameeste ja aerutajate ning sõudjate poolt. Järve suubuvad Uueveski oja (VEE1139200) ja Valuoja oja (VEE1139400) ning arvukalt allikaid. Valuoja oja läbib Viljandi linna, oja paisutamise tulemusel on tekkinud Paala paisjärv (VEE2089710) ja mitmed väiksemad tiigid, mis ilmestavad Valuoja orgu. Viljandi järve edelapoolselt küljelt voolab välja Pärnu jõgikonda kuuluv Raudna jõgi (VEE1139100). (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028). Tänassilma jõgi (VEE1018000) saab alguse Viljandi linna piiri lähistelt ja suundub põhja ning jõuab välja Võrtsjärve.

Tabel 3.2. Veekogud Viljandi linnas (Keskkonnaportaal, 16.08.2023)

Veekogu nimi	Registrikood	Tüüp	Veepeegli pindala (ha) või vooluveekogu pikkus lisaharudega (km)
Viljandi järv	VEE2082800	Looduslik järv	160,6
Paala järv	VEE2089710	Paisjärv	6
Uueveski järv	VEE2082600	Paisjärv	1,2
Kösti järv	VEE2082700	Paisjärv	1,1
Raudna jõgi	VEE1139100	Jõgi	68,7
Tänassilma jõgi	VEE1018000	Jõgi	39,9
Uueveski oja	VEE1139200	Oja	15,3
Valuoja	VEE1139400	Oja	9,3
Kapsi oja	VEE1139500	Oja	4
Viiratsi oja	VEE1139109	Oja	2,5
Tarnakraav	VEE1018031	Kraav	0,5
Liivapaljandi allikas	VEE4804600	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4710900	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711100	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711200	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711500	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711400	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711000	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711600	Allikas	
Nimi teadmata	VEE4711300	Allikas	

Viljandi linnas paiknevate veekogude seisundid (joonis 3.6 ja tabel 3.3) on kokkuvõtvalt järgmised (Pinnavee ja põhjavee seisund – Interaktiivne kaart, 18.08.2023; Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava meetmeprogrammi meetmetabel, 2022):

- Viljandi järve koondseisund oli 2010. aastal hea, aastal 2019. kesine ja 2020. aastal halb. Mittehea seisundi põhjuseks on põllumajandustegevuse tõttu pinnaveele avalduv

koormus, ühiskanalisatsiooniga ühendamata majapidamised, supluskohad ja ohtlikud ained;

- Tänassilma jõe, lähtest Ärma jõeni koondseisund 2010. aastal oli kesine; aastatel 2013, 2014 ja 2015 hinnati heaks; alates aastast 2016 on koondseisund hinnatud halvaks (sh 2021. aastal halb). Mittehea seisundi põhjuseks on hajukoormus põllumajandusest;
- Raudna jõe, lähtest Sinialliku ojani koondseisund oli 2021. aastal hea;
- Valuoja koondseisund 2021. aastal oli hea ja seda ka eelnevatel aastatel alates 2010 aastast. Valuoja läbib ka Paala järve, mida eraldi veekogumina Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavas ei käsitleta;
- Uueveski oja koondseisund 2021. aastal oli hea ja seda ka eelnevatel aastatel alates 2010 aastast.

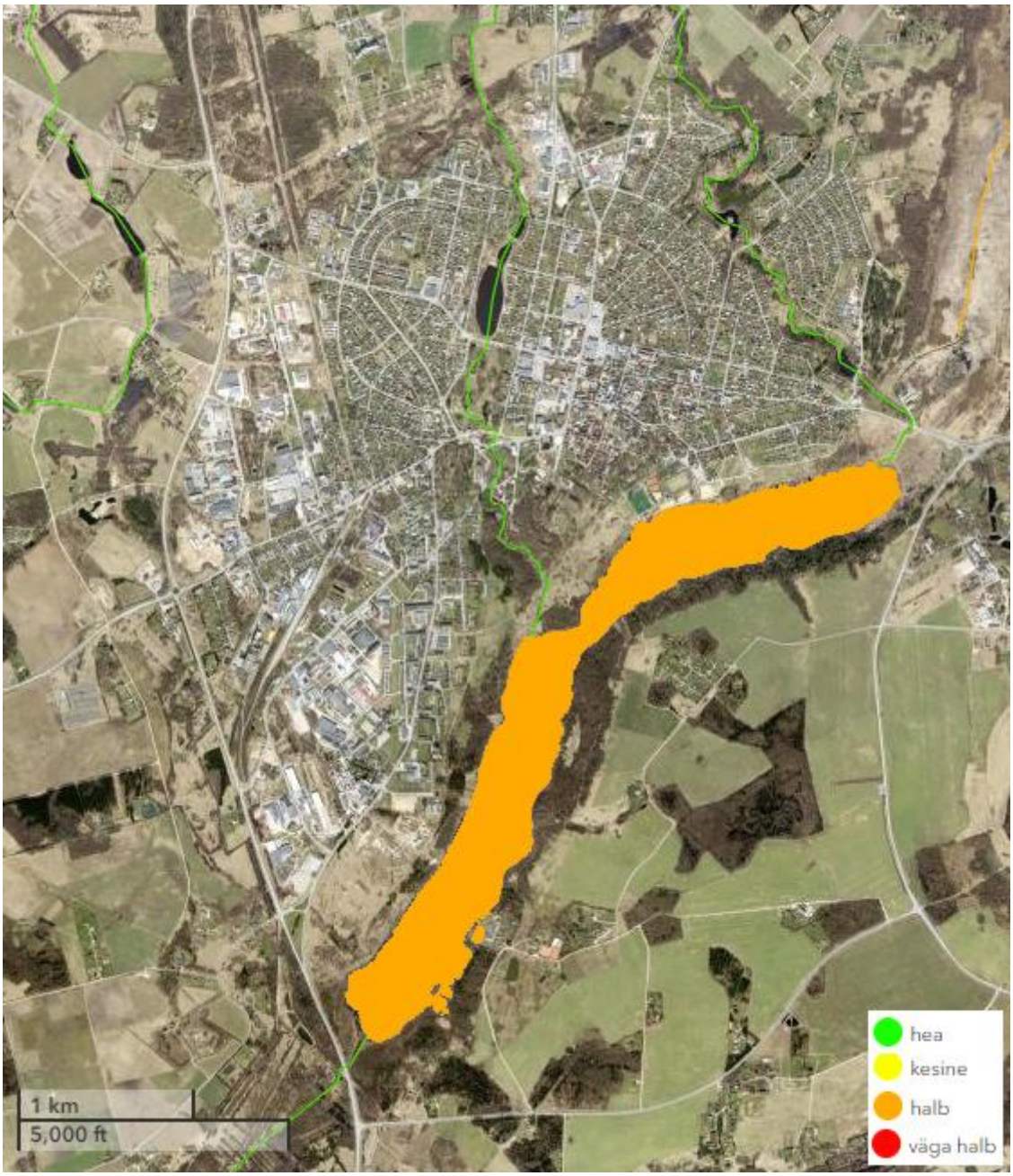

Joonis 3.6. Veekogumite seisund 2021. aastal Viljandi linnas. Alus: Pinnavee ja põhjavee seisund – Interaktiivne kaart, seisuga 18.08.2023.

Tabel 3.3. Suuremate veekogude seisund Viljandi linnas. Alus: Pinnavee ja põhjavee seisund – Interaktiivne kaart, seisuga 18.08.2023.

Veekogu	Aasta	ÖSE	KESE	KOOND-SEISUND
Viljandi järv	2010	Hea	Hindamata	Hea
	2012	Hea	Hindamata	Hea
	2013	Hea	Hindamata	Hea
	2014	Hea	Hindamata	Hea
	2015	Hea	Hindamata	Hea
	2016	Hea	Hindamata	Hea
	2017	Hea	Hindamata	Hea
	2018	Hea	Hindamata	Hea
	2019	Kesine	Hea (metallid)	Kesine
	2020	Kesine	Halb	Halb
	2021	Kesine	Halb (Hg kalas, benso(a)püreen vees)	Halb
Raudna jõgi (Raudna lähtest Sinialliku ojani)	2010	Kesine	Hindamata	Kesine
	2012	Kesine	Hindamata	Kesine
	2013	Hea	Hindamata	Hea
	2014	Hea	Hindamata	Hea
	2015	Hea	Hindamata	Hea
	2016	Hea	Hindamata	Hea
	2017	Hea	Hindamata	Hea
	2018	Hea	Hindamata	Hea
	2019	Hea	Hindamata	Hea
	2020	Hea	Hindamata	Hea
	2021	Hea	Hindamata	Hea
Tänassilma jõgi (Tänassilma lähtest Ärma jõeni)	2010	Kesine	Hindamata	Kesine
	2012	Kesine	Hindamata	Kesine
	2013	Hea	Hindamata	Hea
	2014	Hea	Hindamata	Hea
	2015	Hea	Hindamata	Hea
	2016	Halb	Hindamata	Halb
	2017	Halb	Hindamata	Halb
	2018	Halb	Hindamata	Halb
	2019	Halb	Hindamata	Halb
	2020	Halb	Hindamata	Halb
	2021	Halb	Hindamata	Halb
Uueveski oja	2010	Hea	Hindamata	Hea
	2012	Hea	Hindamata	Hea
	2013	Hea	Hindamata	Hea
	2014	Hea	Hindamata	Hea
	2015	Hea	Hindamata	Hea
	2016	Hea	Hindamata	Hea
	2017	Hea	Hindamata	Hea
	2018	Hea	Hindamata	Hea
	2019	Hea	Hindamata	Hea
	2020	Hea	Hindamata	Hea
	2021	Hea	Hindamata	Hea

Veekogu	Aasta	ÖSE	KESE	KOOND-SEISUND
Valuoja	2010	Hea	Hindamata	Hea
	2012	Hea	Hindamata	Hea
	2013	Hea	Hindamata	Hea
	2014	Hea	Hindamata	Hea
	2015	Hea	Hindamata	Hea
	2016	Hea	Hindamata	Hea
	2017	Hea	Hindamata	Hea
	2018	Hea	Hindamata	Hea
	2019	Hea	Hindamata	Hea
	2020	Hea	Hindamata	Hea
	2021	Hea	Hindamata	Hea

Maa-ameti Üleujutusalade kaardirakenduse alusel ei ole Viljandi linnas üleujutusohuga alasid (Maa-amet, 2023). Viljandi linnaga seotud veekogudest sätestab Viljandi maakonnaplaneering 2030+ (2018) vajaduse üleujutusohuga arvestamiseks Raudna jõel Viljandi järvest suudmeni.

Maakonnaplaneering tugineb seejuures keskkonnaministri 28.05.2004 määrusele nr 58 „Suurte üleujutusaladega siseveekogude nimistu ja nendel siseveekogudel kõrgveepiiri määramise kord“ (2004). Viljandi linna puhul on vaja üleujutusohuga arvestada Raudna jõe puhul.

3.2.4 Väärtuslikud maastikud

Väärtuslikud maastikud määratleti Viljandi maakonnas 2005. aastal kehtestatud Viljandi maakonnaplaneeringu teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“. Need on üle vaadatud Viljandi maakonnaplaneeringu 2030+ koostamise käigus. (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018)

Viljandi linnaga seonduvad rohkemal või vähemal määral järgmised väärtuslikud maastikud (joonis 3.7):

- Viljandi linn, järv ja lähem ümbrus (nr 26) kuulub I klassi, võimaliku rahvusmaastiku hulka;
- Tänassilma org Viljandi ja Varesemägede vahel (nr 24) kuulub II klassi, kohaliku tähtsusega maastiku hulka;
- Sinialliku maastik (nr 18) kuulub I klass, maakondliku tähtsusega maastiku hulka.

Joonisel 3.7 on esitatud ka maakonnaplaneeringu kohased vaatekohad – paigad, kus avaneb piirkonnale ilus vaade ning need kohad on hea ligipääsetavusega. Kauni vaatega teelõik on teelõik, millelt vaadeldav maastik on kaunis ja vaheldusrikas. (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018)

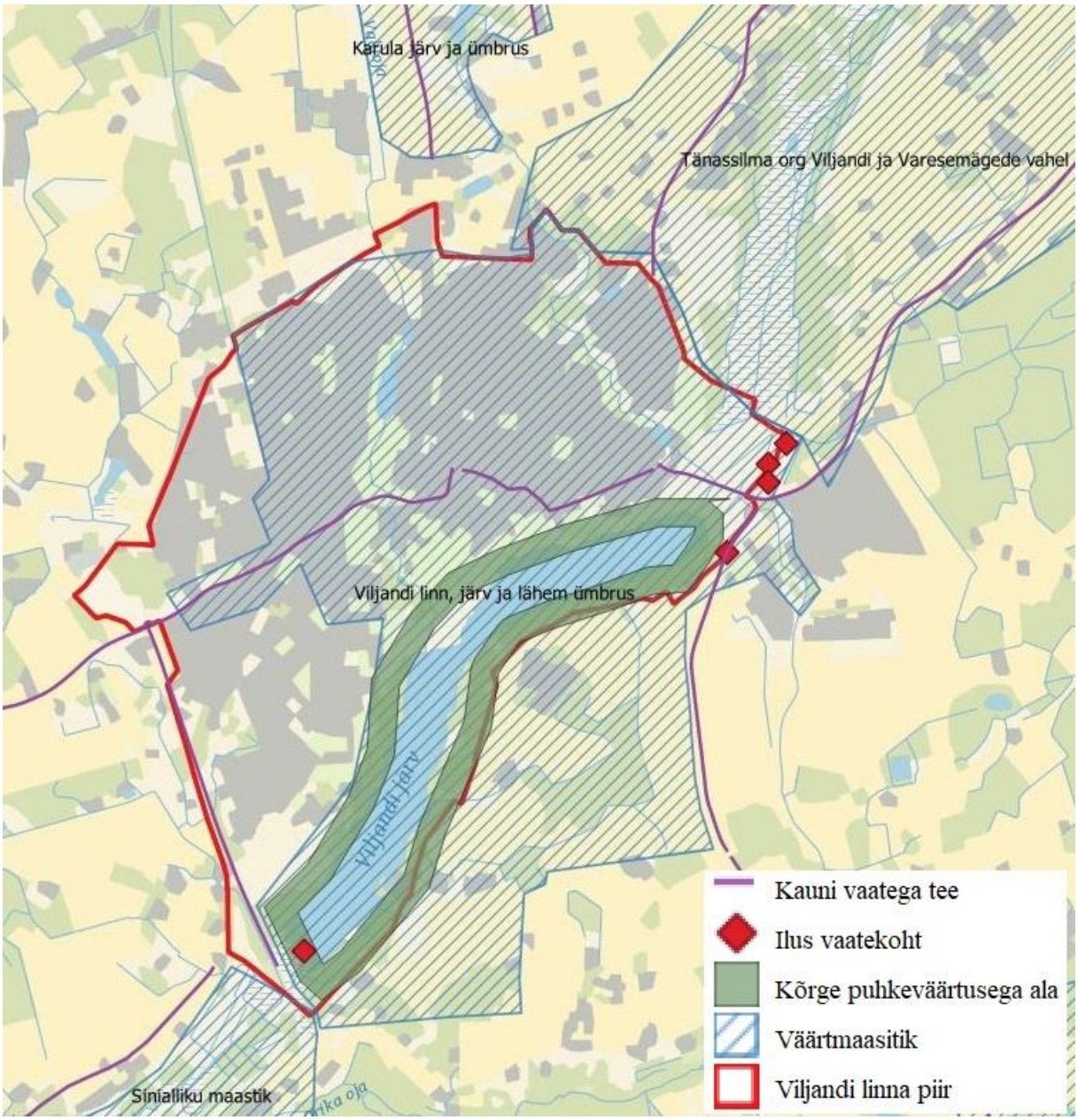

Joonis 3.7. Viljandi linna ja lähiümbruse väärtuslikud maastikud. Alus: Maa-amet, 2023; Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018.

Viljandi on maakonna põline keskus ja üks ilusamaid Eesti linnu nii oma asukohalt kui hoonestuselt. Viljandi on ainulaadne Eestis oma ürgorgudest piiratud alal paiknemise tõttu. Linna jaotavad kolmeks osaks põhja-lõuna suunaline Valuoja org ning põhjakagu suunaline Uueveski – Kösti org. Lõuna poolt piirab linna kirde-edela suunaline Viljandi järve ürgorg. Kõrgel nõlval järve kohal, nn Lossimägedes, asuvad 13. sajandil rajatud ordulinnuse varemed. Linna väärtuslikumad osad on Lossimäed, vanalinn, aedlinnaosa, Valuoja org ja Paala paisjärv, Uueveski ja Kösti org. (Viljandimaa väärtuslikud maastikud, 2015)

3.2.5 Rohevõrgustik

Üleriigilises planeeringus on käsitletud rohelist võrgustikku kui süsteemi, mis toetab ökosüsteemide toimimist. Riiklikul tasandil on määratud Eesti tuumalade ja koridoride põhivõrk, mis on seotud naabermaade vastavate struktuuridega. (Viljandi maakonnaplaneering

2030+, 2018) Linnalises keskkonnas ja suuremates asulates on rohealade kujundamisel eriti oluline ökoloogilise funktsiooni sidumine sotsiaalsete, puhke otstarbeliste ja liikumise vajadustega (Kutsar *et al*, 2018). Toimiva rohevõrgustiku loomine ja haldamine eeldab linnakeskkonnas erinevate eesmärkidega arvestamist. Ühest küljest peavad rohealad pakkuma linlastele meeldivat ja ohutut võimalust sportida ja lõõgastuda, teisalt aga tagama mitmekesise ja väärtusliku elukeskkonna looma- ja taimeliikidele.

Maakonnaplaneeringus on rohelise võrgustiku käsitluses võetud aluseks varem koostatud maakonnaplaneeringut täpsustava teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ alateema „Roheline võrgustik“. (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018)

Rohelise võrgustiku määratlemise eesmärgid Viljandi maakonnas on (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018):

- roheline võrgustik täiendab funktsionaalselt kaitsealade võrgustikku, ühendades need looduslike aladega ühtseks terviklikuks süsteemiks;
- rohelise võrgustiku aladel toimub inimtekkeliste mõjude pehmendamine või ennetamine, mis tagab koosluste arengu looduslikkuse suunas; see kõik toetab bioloogilist mitmekesisust ja tagab stabiilse keskkonnaseisundi ning hoiab alal inimesele elutähtsaid keskkonda kujundavaid protsesse (põhja- ja pinnavee teke, õhu puhastumine, keemiliste elementide looduslikud ringed jne);
- keskkonna loodusliku iseregulatsiooni tagamine;
- looduslähedase majandamise, elulaadi ja rekreatsiooni planeerimine ning looduslike alade ruumilise kättesaadavuse tagamine inimestele.

Maakonnaplaneeringu kohaselt jäävad Viljandi linna territooriumile nii rohevõrgustiku koridorid (Valuoja ja Uueveski oja ning Tänassilma jõe orud) kui ka kohaliku tasandi tuumala (Viljandi ürgorg) (joonis 3.8).

Rohelise võrgustiku toimimist tagavad tingimused (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018):

- rohelise võrgustiku aladel kavandatavate planeeringute, kavade jne puhul tuleb arvestada, et roheline võrgustik jääks toimima, st tuleb tagada võrgustiku sidusus;
- Viljandis ja teistes linnalistes asulates tagada rohelise võrgustiku toimimine ja sidusus nii linnasiseselt kui ka väliste rohevõrgu elementidega;
- majandatavates metsades on oluline metsaelustiku säilimist toetavate tegevuste järgimine;
- kasutustingimused kaitsealustele territooriumidele jäävatele tuumaladele ja koridoridele kehtestatakse vastavate kaitsealade kaitse-eeskirjade ja kaitsekorralduskavadega;
- võrgustiku funktsioneerimiseks tagada, et rohelise võrgustiku tuumaladel looduslike alade osatähtsus ei langeks alla 90%. Seda võib täpsustada üldplaneeringuga, nähes vajadusel ette vastavad kompensatsioonialad;
- asustusalade laiendamisel seada täiendavad rohelise võrgustiku toimimist tagavad tingimused;
- maavarade kasutamisel rohevõrgustiku alal on eesmärk negatiivse keskkonnamõju minimeerimine ning looduslike protsesside ja maastikuilme taastamine pärast majandustegevuse lõppemist;
- üldplaneeringutes täpsustatakse rohelise võrgustiku alade piire ning kasutustingimusi.

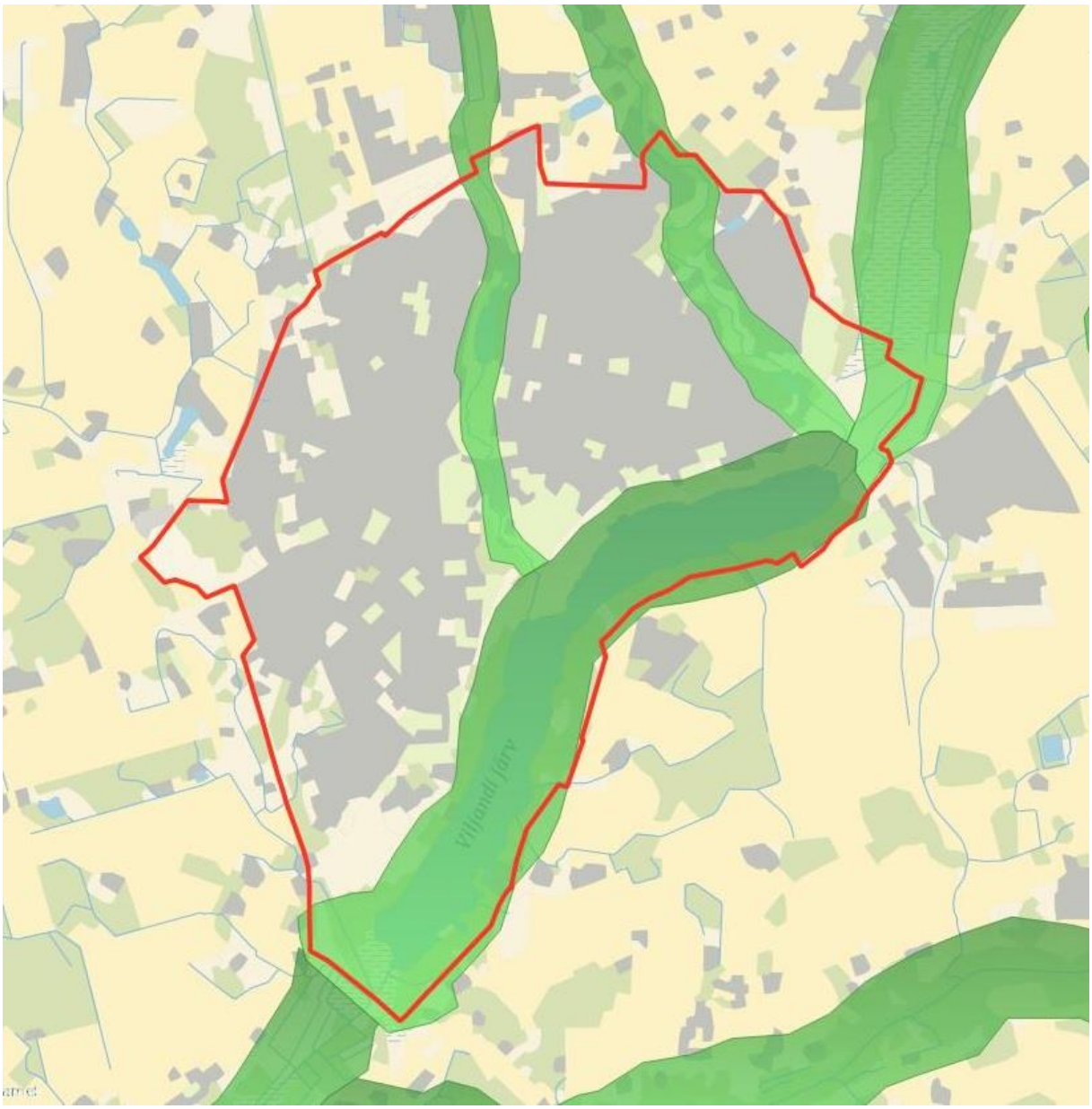

Joonis 3.8. Viljandi linna (linnapiir punasega) roheline võrgustik. Alus: Maa-amet, 2023; Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018.

Viljandi linna kehtivas üldplaneeringus (2010) paikneb rohekoridor suures plaanis samas asukohas kui Viljandi maakonnaplaneeringus 2030+ (2018).

3.2.6 Kaitstavad loodusobjektid ja muud loodusväärtused ning võõrliigid

Viljandi linna jääb 1 maastikukaitseala ning 2 kaitstavat puu ja puudegruppi (tabel 3.4 ja joonis 3.9). Hoiualad ja püsielupaigad Viljandi linnas puuduvad.

Tabel 3.4 Kaitstavad loodusobjektid Viljandi linnas (Keskkonnaportaal, 17.08.2023).

Nimetus	Registrikood	Tüüp	Maismaa pindala (ha)	Veeosa pindala (ha)	Pindala kokku (ha)
Viljandi maastikukaitseala	KLO1000279	maastikukaitseala	204,2	160,3	364,5
Posti tänava põlispuud	KLO4000132	puu ja puudegrupid	-	-	-
Oru tänava tammed	KLO4000276	puu ja puudegrupid	-	-	-

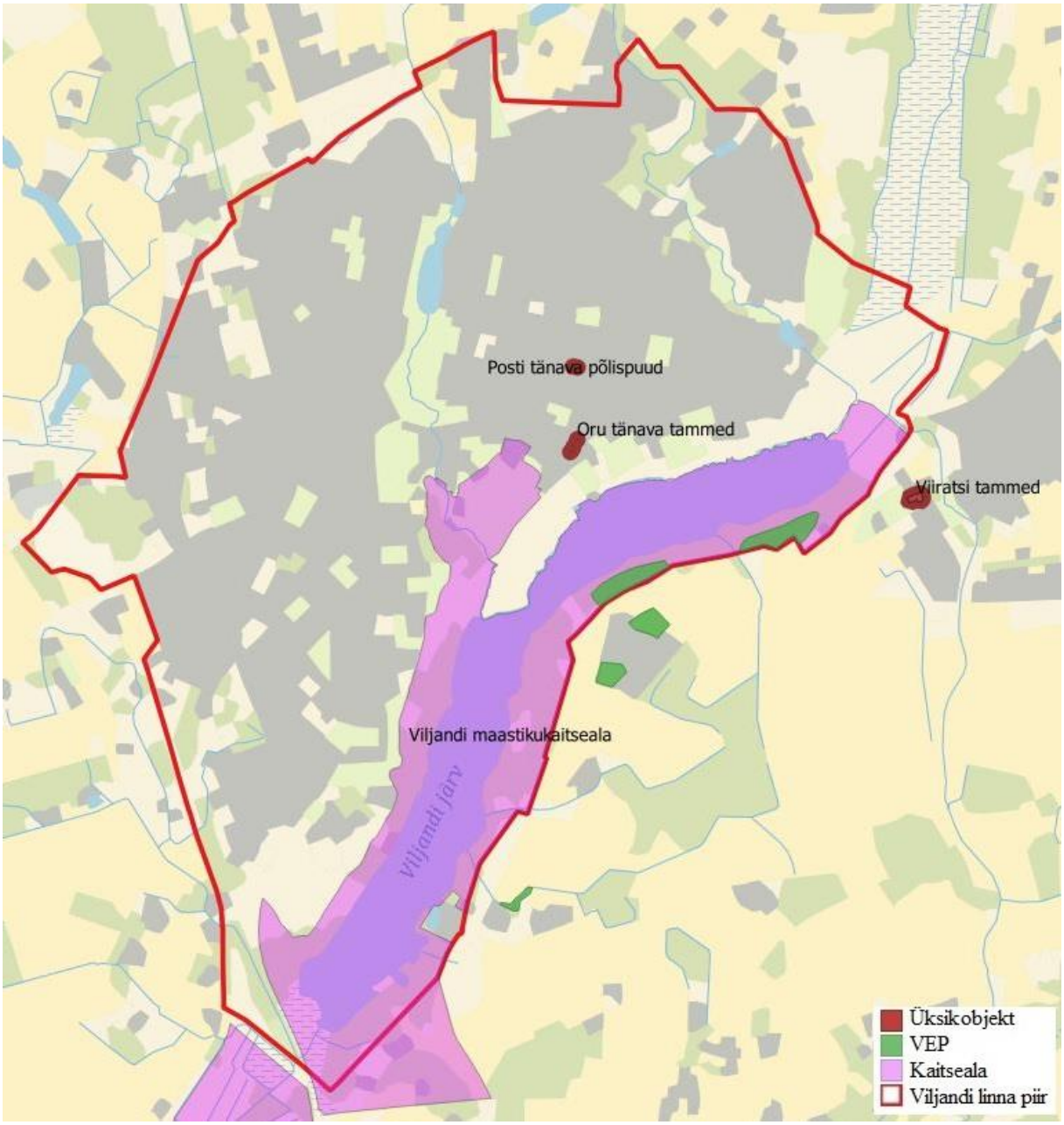

Joonis 3.9. Viljandi linnas ja läheduses paiknevad kaitsealad, üksikobjektid ja vääriselupaigad (VEP). Alus: Maa-amet, 2023; EELIS, 29.08.2023.

Looduslikult mitmekesise maastiku, kompensatsioonialade ja haruldaste liikide elu- ja kasvupaikade kaitseks on moodustatud Viljandi järve, Viljandi järve kaldaid ja Viljandi

Lossiparki hõlmav Viljandi maastikukaitseala (MKA) (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028). Viljandi maastikukaitseala (KLO1000279) moodustati Viljandi Maakonnavalitsuse 9. novembri 1992. a määrusega nr 413 "Looduskaitse korraldus Viljandi maakonnas " Loodi maakondliku tähtsusega looduspargi osana. Geoloogilistest objektidest väärib tähelepanu kaitsealale jääv Viljandi ürgorg (lammorg). Geoloogiliselt tekkelt on Viljandi ja Raudna ürgorud vanimad Sakala kõrgustikul. Aluspõhjaks on siin kesk-devoni liivakivi, mida katavad hilisemad setted. Viljandi ürgoru keskmeks on Viljandi järv. Oru lõunapoolse osa veerudel esineb rohkesti allikaid. Kaitseala lõunapoolses osas asub Sammuli rändrahn (ümbermõõt 19,6 m, kõrgus 2 m). Kaitseala koosseisu kuulub ka Viljandi Lossipark. (EELIS, 09.08.2023)

Viljandi MKA, Viljandi piiranguvööndi (KLO1100966) kaitse-eesmärk on kaitsta Sakala kõrgustiku Viljandi ürgoru iseloomulikku maastikku ja looduse mitmekesisust, aidata kaasa säästva puhkemajanduse ja elukeskkonna arengule ning tasakaalustatud keskkonnakasutusele. Kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150). Kaitstav looduse üksikobjekt on Sammuli rahn (jääb Viljandi linnast välja). Liigid, kelle isendite elupaiku kaitstakse, on vingerjas, hink ja saarmas. (EELIS, 09.08.2023)

Viljandi MKA, Lossipargi piiranguvööndi (KLO1101972) kaitse-eesmärk on Viljandi lossipargi ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuuriliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega. Kaitstav looduse üksikobjekt on Lossimägede paljand (kajastub EELISes ürglooduseobjektina mitte kaitstava looduse üksikobjektina). (EELIS, 09.08.2023)

Posti tänava põlispuude (KLO4000132) seisund 2020. aasta ülevaatuse alusel oli järgmine: I puu, hobukastan, on rahuldavas seisus; II puu, tamm, on heas seisukorras ja elujõuline; III puu, pärn, on väga heas seisus. Puu on elujõuline ja liigile tüüpiliste rippuvate okstega. Piiranguvöönd on erikujuline. Vööndi ulatuse aluseks on raadius 10 m. Selle määramisel on arvestatud hoonete paiknemist (vööndist välja jäetud) ja katastriüksuste piire ning sellega, et tamme oksad ulatuvad ca 15 m kaugusele lasteaia õuele. (EELIS, 09.08.2023)

Oru tänava tammedest (KLO4000276) on 2020. aasta ülevaatuse alusel alles viis põlistamme. Pärnad ja lõhislehine kask on hävinud teadmata ajal. Piiranguvöönd on 50 m. (EELIS, 09.08.2023)

Viljandi linnas paiknevad järgmised metsa vääriselupaigad (joonis 3.9; Keskkonnaportaal, 17.08.2023):

- VEPL01410, mille pindala on 3,8 ha; põhitüüp on männikud ja männisegametsad ja kasvukoha tüübiks jänesekapsa kasvukohatüüp;
- VEP123235, mille pindala on 3,66 ha; põhitüüp on laialehised metsad ja kasvukoha tüübiks naadi kasvukohatüüp.

Viljandi linnas leidub mitmeid II ja III kategooria kaitsealuste liikide leiukohti (tabel 3.5).

Tabel 3.5. Kaitsealuste liikide leiukohad Viljandi linnas (Keskkonnaportaal, 17.08.2023; EELIS, 17.08.2023)

Nimetus	Nimetus ladina keeles	Registrikood	Kaitsekategooria
karvane maarjalepp	*Agrimonia pilosa*	KLO9327749	II kategooria
pargi-nahkhiir	*Pipistrellus nathusii*	KLO9112882	II kategooria
pruun-suurkõrv	*Plecotus auritus*	KLO9112883	II kategooria
põhja-nahkhiir	*Eptesicus nilssonii*	KLO9112879	II kategooria
suurvidevlane	*Nyctalus noctula*	KLO9112881	II kategooria
tiigilendlane	*Myotis dasycneme*	KLO9112878	II kategooria
vahelmine lõokannus	*Corydalis intermedia*	KLO9343644	II kategooria
vahelmine lõokannus	*Corydalis intermedia*	KLO9338742	II kategooria
valgeselg-kirjurähn	*Dendrocopos leucotos*	KLO9108242	II kategooria
veelendlane	*Myotis daubentonii*	KLO9114152	II kategooria
veelendlane	*Myotis daubentonii*	KLO9114153	II kategooria
veelendlane	*Myotis daubentonii*	KLO9112880	II kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317959	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317960	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317961	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9338853	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317956	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317962	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9317964	III kategooria
ahtalehine ängelhein	*Thalictrum lucidum*	KLO9338852	III kategooria
hallpea-rähn	*Picus canus*	KLO9108243	III kategooria
hink	*Cobitis taenia*	KLO9123367	III kategooria
jõgitiir	*Sterna hirundo*	KLO9108244	III kategooria
jõgitiir	*Sterna hirundo*	KLO9108246	III kategooria
kahkjaspunane sõrmkäpp	*Dactylorhiza incarnata*	KLO9317957	III kategooria
kahkjaspunane sõrmkäpp	*Dactylorhiza incarnata*	KLO9317973	III kategooria
karulauk	*Allium ursinum*	KLO9343643	III kategooria
kodukakk	*Strix aluco*	KLO9114693	III kategooria
laialehine neiuvaip	*Epipactis helleborine*	KLO9342649	III kategooria
mustviires	*Chlidonias niger*	KLO9108245	III kategooria
roo-loorkull	*Circus aeruginosus*	KLO9108241	III kategooria
rukkirääk	*Crex crex*	KLO9108251	III kategooria
soo-neiuvaip	*Epipactis palustris*	KLO9338862	III kategooria
suur käopõll	*Listera ovata*	KLO9338858	III kategooria
tamme-kirjurähn	*Dendrocoptes medius*	KLO9108247	III kategooria
tamme-kirjurähn	*Dendrocoptes medius*	KLO9128049	III kategooria
tähk-rapuntsel	*Phyteuma spicatum*	KLO9317975	III kategooria
vingerjas	*Misgurnus fossilis*	KLO9102532	III kategooria
vingerjas	*Misgurnus fossilis*	KLO9123316	III kategooria
väänkael	*Jynx torquilla*	KLO9108238	III kategooria
väänkael	*Jynx torquilla*	KLO9108239	III kategooria
väänkael	*Jynx torquilla*	KLO9108248	III kategooria
väänkael	*Jynx torquilla*	KLO9108249	III kategooria
vööthuul-sõrmkäpp	*Dactylorhiza fuchsii*	KLO9317974	III kategooria

Nimetus	Nimetus ladina keeles	Registrikood	Kaitsekategooria
vööthuul-sõrmkäpp	*Dactylorhiza fuchsii*	KLO9317958	III kategooria

Viljandi linnas on 17 võõrliigi leiukohta (joonis 3.10), neist 9 Sosnovski karuputke ja 8 vereva lemmaltsi leiukohad (Keskkonnaportaal, 17.08.2023).

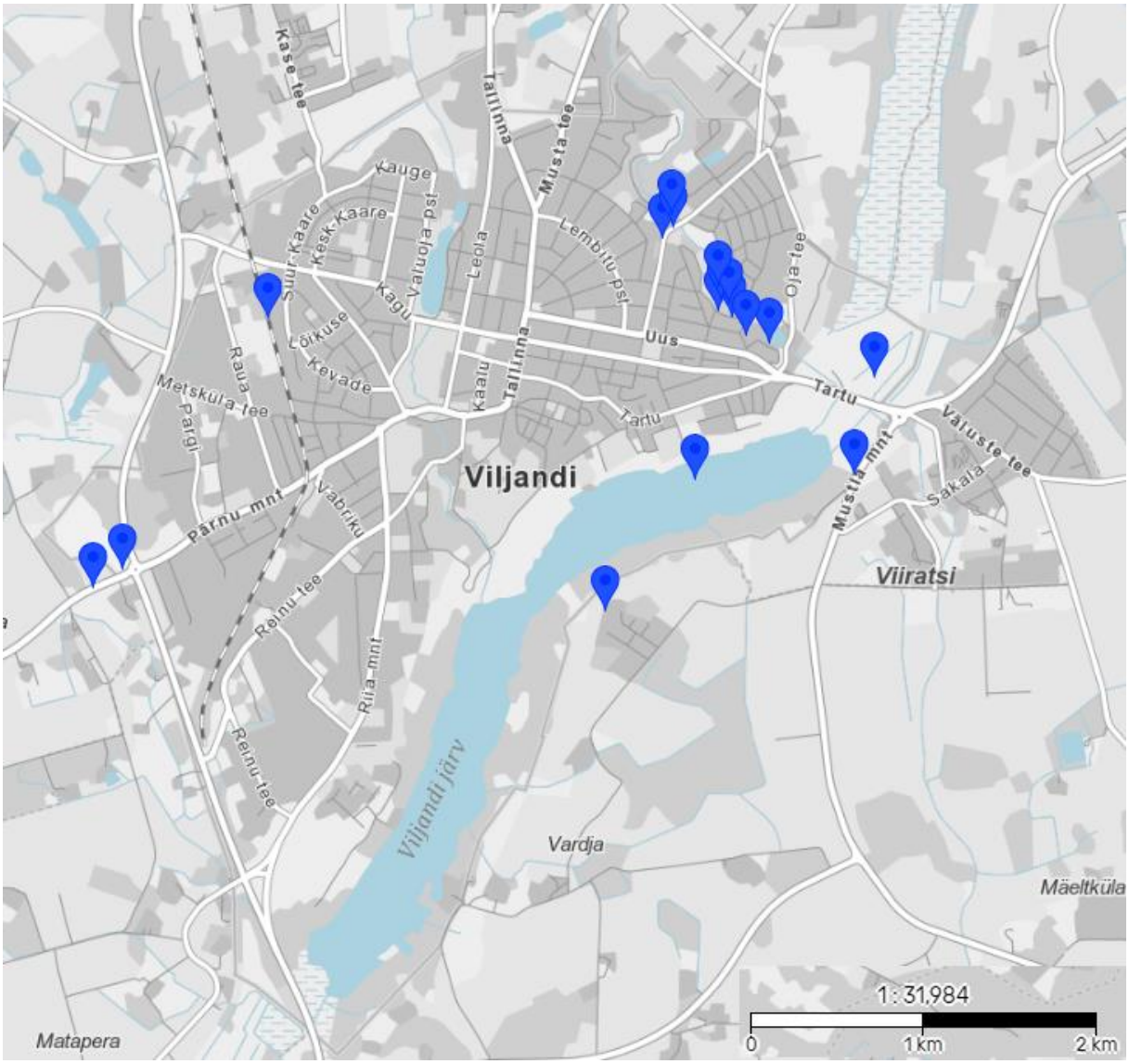

Joonis 3.10. Võõrliikide leiukohad Viljandi linnas (Keskkonnaportaal, 29.08.2023).

3.2.7 Natura 2000 alad

Natura 2000 on üle-eroopaline kaitstavate alade võrgustik, mis koosneb loodusaladest ja linnualadest. Alade eesmärgiks on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade, taimede ja elupaikade ning kasvukohtade kaitse. Viljandi linnas paikneb Natura aladest Viljandi loodusala (RAH0000494; EE0080514), mille maismaa pindala on 1,2 ha, veeosa pindala 155 ha ja pindala kokku 156,2 ha (joonis 3.11). (EELIS, 23.08.2023; Keskkonnaportaal, 17.08.2023 andmete alusel)

Viljandi loodusala kaitse-eesmärgid: I lisas nimetatud kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150); II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*) ja saarmas (*Lutra lutra*). (Keskkonnaportaal, 18.08.2023)

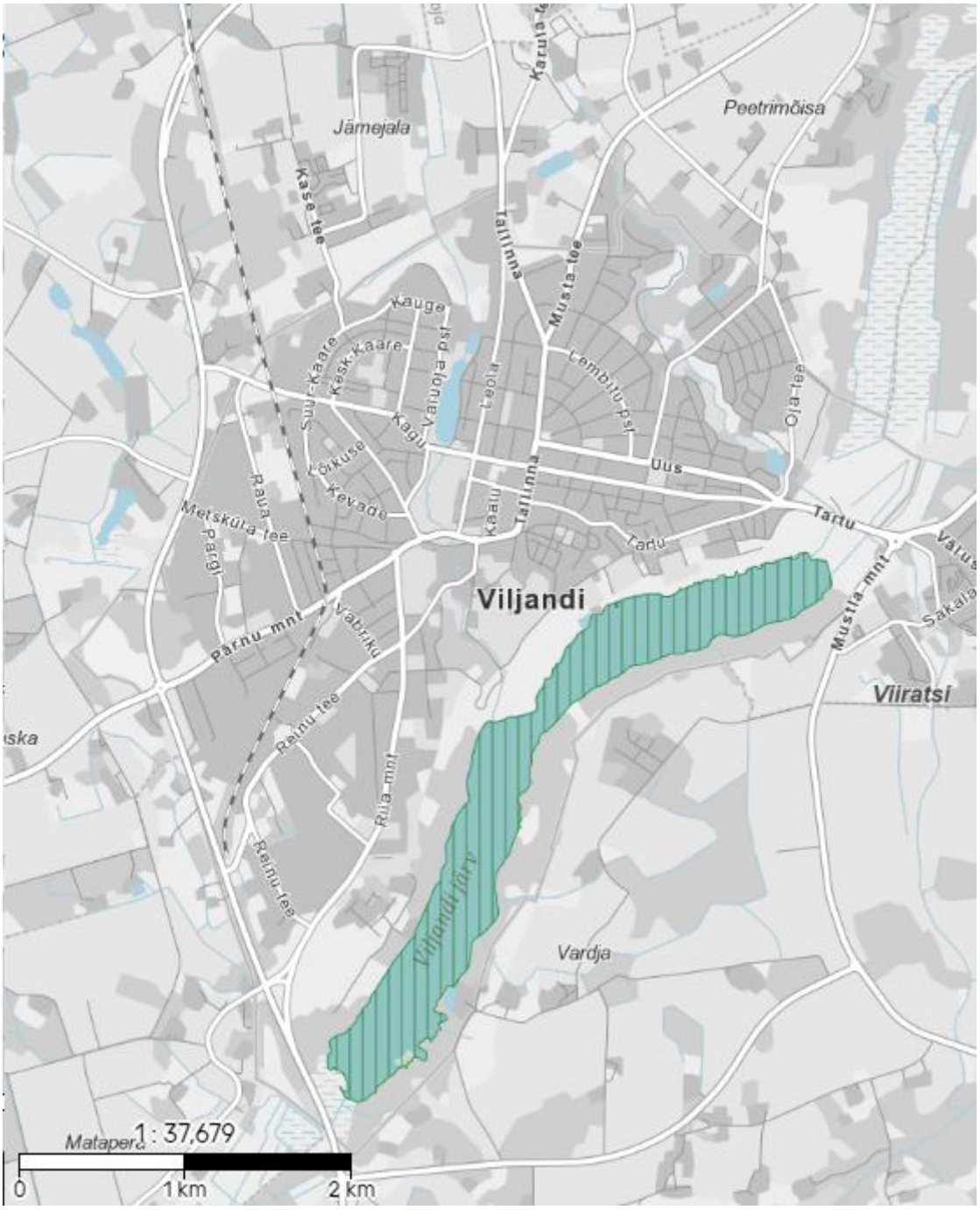

Joonis 3.11. Natura ala – Viljandi loodusala paiknemine Viljandi linnas. Alus: Keskkonnaportaal, 18.08.2023.

Viljandi loodusalale jääb tervikuna Viljandi järv, mille pindala on 155,7 ha. Viljandi järv on orujärv, kõrgete kallastega, kitsas ja pikk (4,3 km) ning suhteliselt sügav (suurim sügavus 11 m). Järve põhja moodustavad savi-, turba- ja liivakihid. Kaldad on moreensetetest ja Devoni liivakivist. Järve keskossa suubub Valuoja, põhjaossa Kösti oja. Järvest voolab välja Raudna jõgi; kaldad on ümbritsetud roo ja kõrkjatega ning on soostunud. Kaldad on kõrged, veepinnast kuni 30 m. Viljandi järve üks tuntumaid kaitsealuseid liike on kaitsealune vetikas järvepall

(*Cladophora aegagropila*). Viljandi loodusalale jääv Viljandi järv kuulub looduslikult rohketoitelised järvede (3150) elupaigatüüpi, mille esinduslikkus on hea (Natura standardandmebaasi (07.09.2023) kohaselt „B“) ja looduskaitseline seisund arvestatav. Mitmekesise vee-elustikuga Viljandi järv on heaks elupaigaks kaitsealusele kalaliigile harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*) ning saarmale (*Lutra lutra*). (EELIS, 23.08.2023)

3.3 Sotsiaal-majanduslik keskkond

3.3.1 Rahvastik ja asustus

Viljandi linn on elanike arvu poolest kuues linn Eestis. Viljandi linnas on registreeritud elanikke 16 829 (seisuga 01.01.2023), võrdluseks 16 651 (seisuga 17.02.2022; Viljandi linna veebileht, 2023).

Statistikaameti statistika andmebaas (2023) andmetel on Viljandi linna rahvaarv (tabel 3.6) kerges langustrendis. Aastatel 2011 ja 2021 moodustasid 94% linna rahvastikust eestlased.

Tabel 3.6. Viljandi linna rahvaarvu muutus. Allikas: Statistikaameti statistika andmebaas, 2023.

	2000	**2011**	**2021**
Rahvaarv	20 792	17 473	17 245
Eestlaste arv	19 022	16 443	16 230
Eestlaste osatähtsus, %	91,8	94,2	94,2

Rahvastiku vanuselist ja soolist koosseisu iseloomustab joonis 3.12.

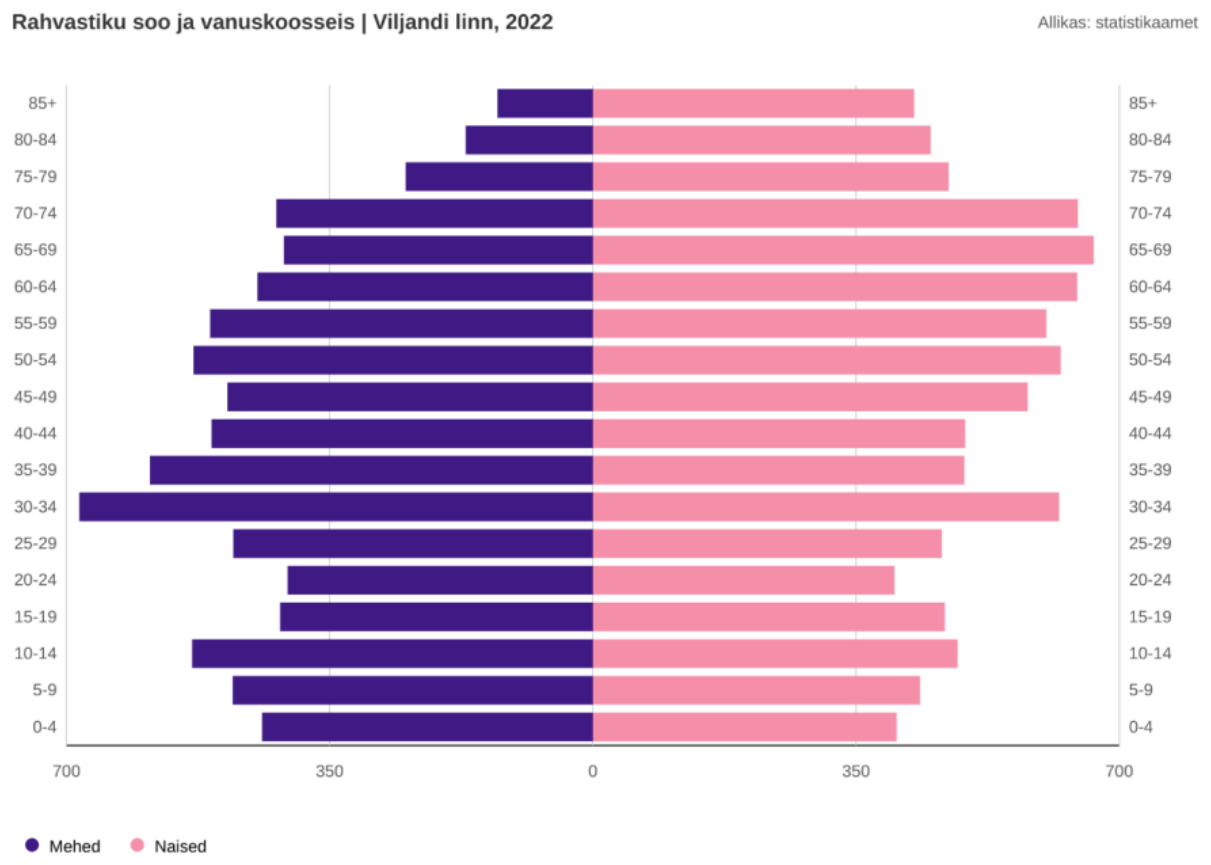

Joonis 3.12. Viljandi linna rahvastikupüramiid seisuga 01.01.2022. Alus: Statistikaameti andmete alusel Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028.

3.3.2 Sotsiaalne taristu

Sotsiaalse taristu alla kuuluvad valitsus- ja ametiasutused, haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande asutused, esmatarbekaupade müük, panga- ja postiteenused, internetiühendus, seltsi- ja kultuuritegevus, kultuuri- ja spordiasutused. Lisaks ka puhke- ja virgestusalad ning rohealad kui igapäevaseid ökosüsteemi teenuseid osutav osa rohevõrgustikust.

Viljandi linnas on 4 koolieelset lasteasutust (Viljandi Kesklinna Lasteaed; Viljandi Lasteaed Karlsson; Viljandi Lasteaed Krõllipesa; Viljandi Lasteaed Männimäe), milledest kaks tegutsevad kahes õppehoones. Viljandi linnas on 5 põhikooli (Viljandi Jakobsoni Kool; Viljandi Kaare Kool; Viljandi Kesklinna Kool; Viljandi Paalalinna Kool; Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium) ja 2 gümnaasiumi (Viljandi Gümnaasium; Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium). Lisaks tegutseb Viljandis lasteaed ja erakool Viljandi Vaba Waldorfkool. Eesti Hariduse Infosüsteemi alusel on Viljandis 12 huvikooli, Viljandi linna veebilehel on toodud 14 huvikooli. Lastele pakutakse võimalust tegeleda muusika, kunsti, spordi ja muuga (tabel 3.7). Viljandis tegutseb Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Eesti Hariduse Infosüsteemi alusel ei asu Viljandi linnas kutseõppeasutusi, samas paikneb 19 täienduskoolitusasutust, mille hulgas on ka autokoolid. (Eesti Hariduse Infosüsteem, 2023; Maa-amet, 2023; Viljandi linna veebileht, 2023)

Tabel 3.7. Viljandi linnas 7-16 aastaste huvikoolis õppijate arv. Allikas: Statistikaamet, 2023.

Aasta	**Huvi-koolis õppivate noorte arv**	**Huvikoolis õppivate noorte osatähtsus vanuse-rühmas, %**	**Looduse vald-konnas õppijad**	**Muusika ja kunsti vald-konnas õppijad**	**Spordi vald-konnas õppijad**	**Tehnika vald-konnas õppijad**	**Üld-kultuuri vald-konnas õppijad, sh rahvus-koolides**
2017	1003	52,7	4	384	682	29	84
2018	1098	57,0	5	392	836	26	147
2019	1125	57,6	3	385	786	34	154
2020	1056	54,5	2	340	766	26	120
2021	981	51,0	0	298	683	33	144
2022	977	51,0	0	302	680	39	141

Cleveroni Akadeemias saab robootikatarkvara arenduse õppekaval omandada bakalaureusekraadi. Tartu Tervishoiu Kõrgkool, koostöös Viljandi Haiglaga koolitab välja hooldustöötajaid. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Viljandi linnas on 4 raamatukogu: Viljandi Linnaraamatukogu; Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia raamatukogu; Viljandi Muuseumi Raamatukogu; Pärimusmuusika teabekogu. Viljandi linnas asub noortekeskus Viljandi Avatud Noortetehas. (Maa-amet, 2023)

Viljandi Tervisekeskusest saab perearsti abi. Viljandis on ehitamisjärgus ka Viljandi haigla ja tervisekeskuse kompleks – Tervikum. Linnas on mitmeid hoolekandeteenuse osutajaid.

Riigihaldusest paiknevad Viljandi linnas Viljandi Vallavalitsus, Viljandi Linnavalitsus, Viljandi arestimaja, Rahvakultuuri keskus, Sihtasutus Viljandimaa Arenduskeskus, Maaelu Edendamise Sihtasutus. (Maa-amet, 2023)

Viljandi linnas asub Viljandi-Valgamaa päästepiirkonna komando (Päästeamet). Viljandi postkontor osutab postiteenust. Viljandi linnas on vähemalt 10 asutust, mis pakkuvad majutusteenust.

Viljandis on mitmeid kultuuriasutusi: kino, teater, muuseum, galeriid, kultuuri- ja rahvamaja (Sakala keskus) (Maa-amet, 2023) ning Eesti Pärimusmuusika keskus (Viljandi maakonna arengustrateegia 2035 Viljandimaa arenev PÄRIS EESTI, 2022).

Viljandi linnas on mitmeid sportimisvõimalusi pakkuvaid rajatisi. Tähtsamad sportimispaigad on: spordihoone, linnastaadion, Paalalinna viilhall, korvpalliväljak, sõudebaas, sõudeelling, jalgpalli kunstmuruväljak, Viljandi Männimäe jalgpallihall, Viljandi Jakobsoni Kooli staadionil olev tehiskattega korvpalli- ja võrkpalliväljak, korvpalliväljak Viljandi järve ranna piirkonnas, Viljandi järve rannaala koos ranna pallimängude väljakutega, ümber Viljandi järve kulgev terviserada, Viljandi jäähall, Viljandi tennisehall ja järveäärsed tenniseväljakud, Viljandi Lumepark Huntaugumäel, Rotary discgolfi väljakud Männimäel ja Valuoja orus, Pumtrack Lastepargis jt. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Avalikke mänguväljakuid on linna territooriumil 11: Ida tn, Lastepargi, ranna, Paala järve, Valuoja oru, Riia mnt 30, Riia mnt 17a, Toome 29, Riia mnt 67a, Riia mnt 83a mänguväljak ja rulapark. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Viljandis tegutseb seitse erinevat kogudust. Lisaks kogudusetööle toimub nii Viljandi Jaani kirikus kui Viljandi Pauluse kirikus ja Viljandi Baptistide kirikus palju kontserte. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028). Viljandi linnas on 4 kirikut (Viljandi linna üldplaneering, 2010).

3.3.3 Tehniline taristu

Maa-ameti Teeregistri kaardirakenduse (2023) alusel läbivad Viljandi linna Tartu – Viljandi – Kilingi-Nõmme maantee (nr 92) ja Imavere – Viljandi – Karksi-Nuia maantee (49). Viljandist lähtuvad veel tugimaanteed Viljandi tee (50), Viljandi – Põltsamaa (51) ja Viljandi – Rõngu (52).

Viljandis on kokku 183 tänavat. Viljandi sõiduteede kogupikkus on umbes 99 kilomeetrit, millest 2,2 kilomeetrit on kruusakattega ja kõnniteede kogupikkus umbes 108 km. Parkimine on avalikel aladel aastast 2013 tasuta. Peamised parkimisalad paiknevad kaubanduskeskuste läheduses. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Stratum OÜ koostas 2022. a töö *Viljandi linna kergliikluse uuring ja analüüs ning kergliikluse valdkonna arendamise strateegia*, mille kohaselt on Viljandi linnas tähistatud jalgratta- ja jalgteid kokku ligikaudu 18 km (joonis 3.13). Stratum OÜ (2022) uuringu käigus kaardistati mh ka esmatarbekaupluste teeninduskaugused (joonis 3.14).

Linna ulatub Tallinn–Viljandi raudtee. Raudtee infrastruktuuri haldab Edelaraudtee, sõiduteenust pakub Eesti Liinirongide AS Elron (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028).

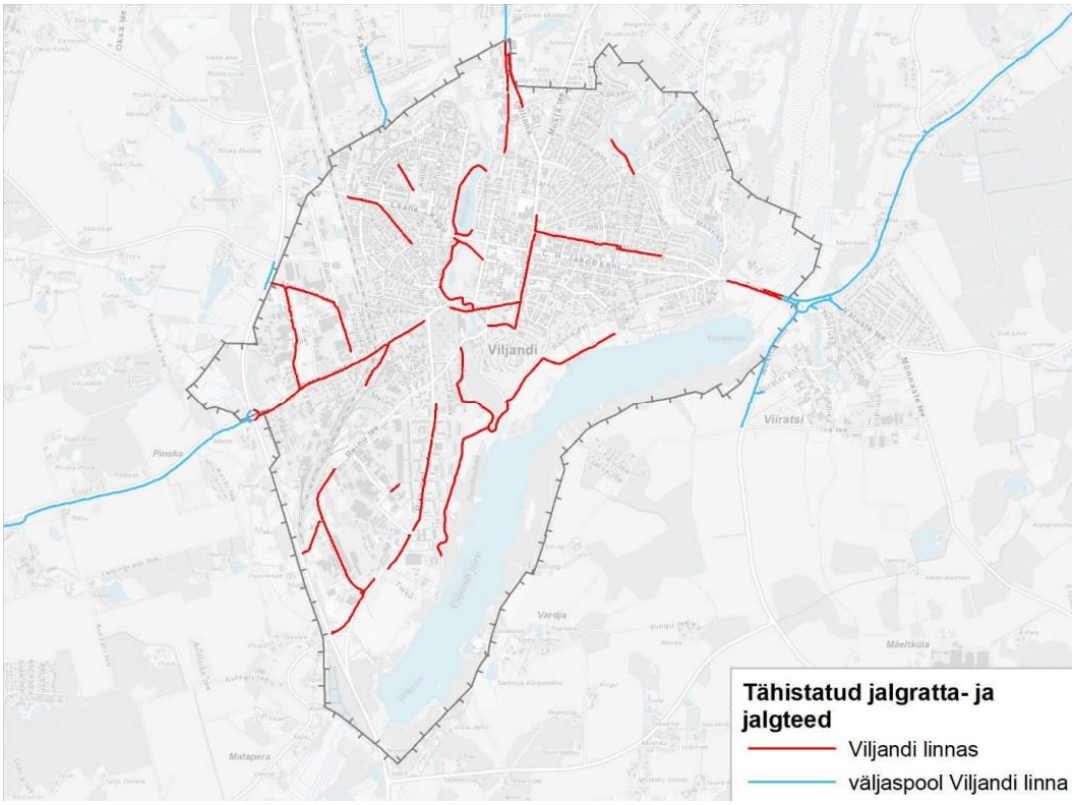

Joonis 3.13. Viljandi linnas ja lähiümbruses olemasolevad kergliiklusteed. Alus: Stratum OÜ, 2022.

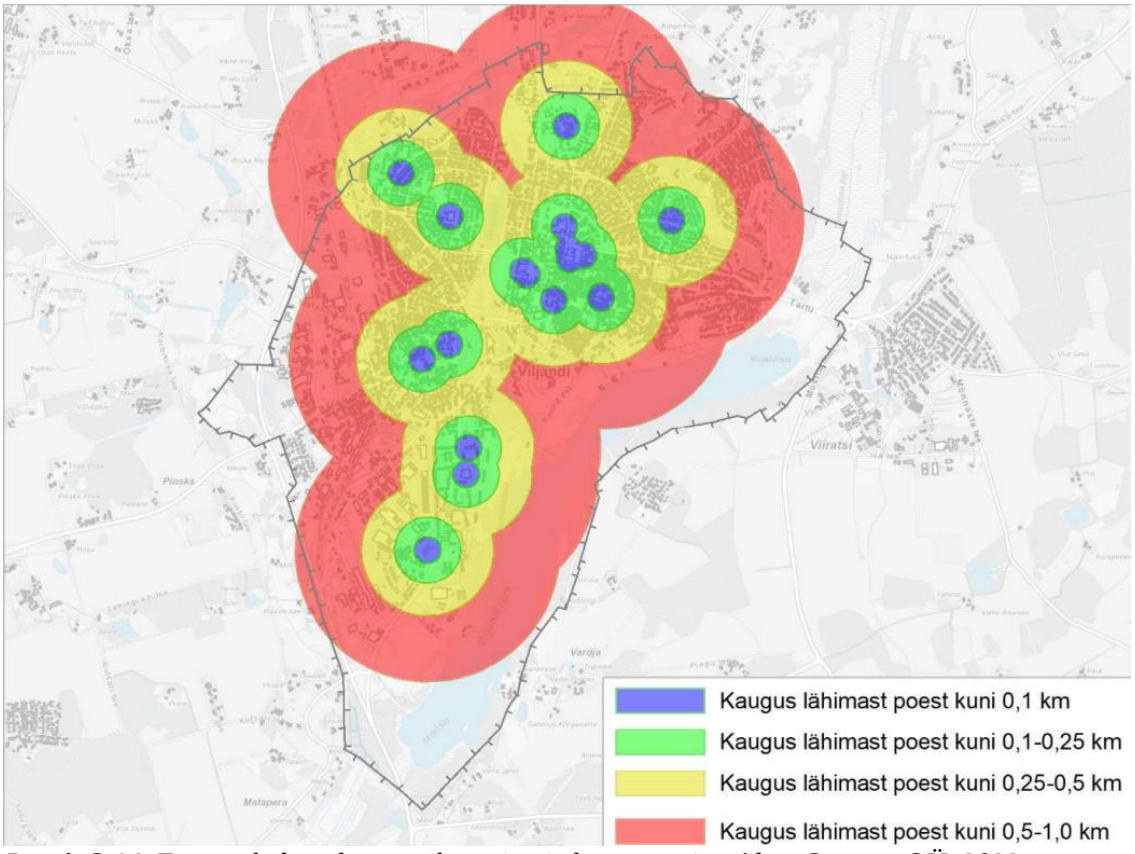

Joonis 3.14. Esmatarbekaupluste paiknemine ja kaugus neist. Alus: Stratum OÜ, 2022.

Ühisteenustest on Viljandi linnas esindatud ühisveevärk ja -kanalisatsioon, kaugküte, gaasivarustus ja elektrivarustus.

Viljandi linna ühisveevarustuses on kasutusel põhjavesi Siluri-Ordoviitsiumi põhjaveekogumist. Kahest reservkaevust on võimalik võtta põhjavett ka Ordoviitsiumi-Kambriumi põhjaveekogumist. Elanikkonnast hinnanguliselt u 97,4% on liitunud veevarustusega ning u 99,5% kanalisatsiooni süsteemiga. (Viljandi linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2020–2031, 2020; Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Kaugküttetorustikke on Viljandi linnas umbes 39 km. Viljandi linnas on eeldused elektri ja soojuse koostootmise välja arendamiseks Männimäe katlamaja ja Viljandi valla Jämejala katlamaja baasil. (Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018)

3.3.4 Ettevõtluskeskkond

Aasta 2022 seisuga oli Viljandi linnas 2 ettevõtet üle 250 töötajaga, 20 ettevõtet 50-249 töötajaga, 85 ettevõtet 10-49 töötajaga ja 1509 ettevõtet alla 10 töötajaga. (Statistikaamet, 2023)

Viljandi linnas on Äriregistri andmetel 16.08.2023 seisuga registreeritud 38 aktsiaseltsi, 2343 osaühingut, 372 füüsilisest isikust ettevõtjat, 81 usaldusühingut, 13 tulundusühistut, 12 täisühingut, 11 sihtasutust, 308 mittetulundusühingut ning 483 korteriühistut (E-ÄRIREGISTER, 2023). Hankiva tööstuse sektoris tegutseb 4,8 % ettevõtetest, töötleva tööstuse sektoris 18,8 % ettevõtetest, teenindussektoris 76,4 % ettevõtetest, sellest teenindus 45 %, kaubandus 24 % ja muu 31 %. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Viljandis on välja arendatud kolm tööstuspiirkonda: Rohelise tänava, Kantremaa (muu hulgas Pärnu mnt, Pargi tn, Planeedi tn, Tähe tn, Metsküla tee) ja Männimäe tööstuspiirkond. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Maa-ameti kaardirakenduse (2023) alusel jääb Viljandi linna kaks B-kategooria ja neli C-kategooria ohtlikku ettevõtet (joonis 3.15): Viljandi Energiabaas OÜ (ohtliku ala raadius 376 m), Airok OÜ Viljandi täitejaam (ohtliku ala raadius 420 m), Tere AS Viljandi tootmisosakond (ohtliku ala raadius 1100 m), Olerex AS Viljandi tankla (ohtliku ala raadius 436 m), Alexela AS Viljandi automaattankla (ohtliku ala raadius 407 m), Circle K Eesti AS Viljandi Endla tankla (ohtliku ala raadius 407 m).

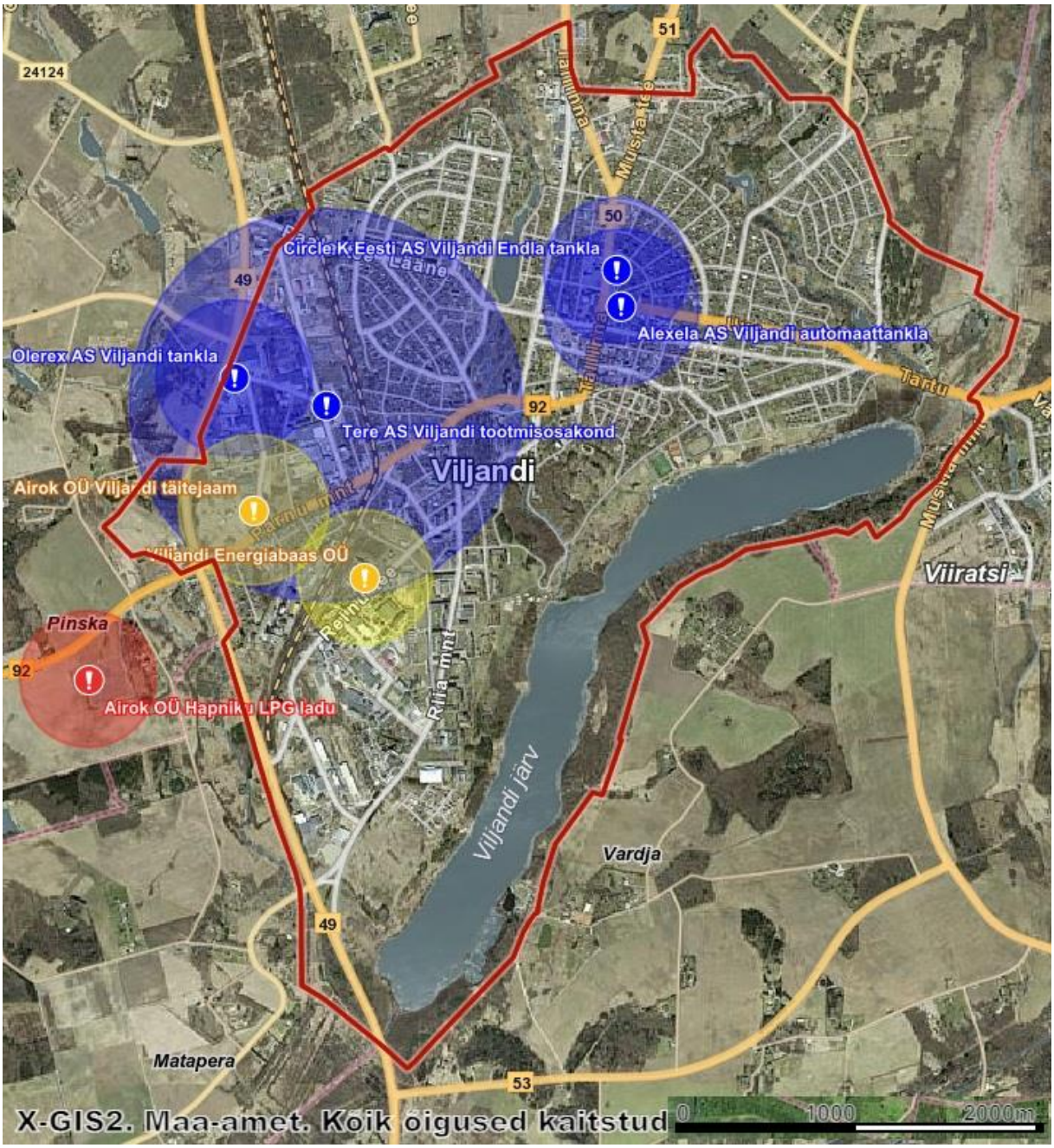

Joonis 3.15. Ohtlikud ettevõtted koos ohuraadiustega Viljandi linnas ja lähiümbruses. Alus: Maa-amet, 2023.

3.3.5 Ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh kultuuriväärtused

Varaseimad tõendid Viljandi linna ja linnuse kohal olnud asustuse kohta ulatuvad mesoliitikumi. Juba neil kaugetel aegadel asusid siin muistsed laagripaigad. Jõuliselt astus Viljandi ajalooareenile muistse vabadusvõitluse päevil, mil Sakala muinasmaakonnast sai üks kandvamaid piirkondi saksa ristirüütlite ja nende liitlaste vastases võitluses. Läti Henriku kroonikas on Viljandit kirjeldatud kui tugevat, kahekordse palkkindlustusega linnust, mille alistamine oli küllaltki vaevanõudev. Viljandi esimene piiramine muistse vabadusvõitluse käigus toimus 1211. aasta märtsis. Kohe pärast Viljandi alade allutamist alustas uus võim siin ordumeister Volquini korralduse järgi kivikindlustuste rajamist. Viljandi linnust ehitati ja moderniseeriti üle 300 aasta ning temast sai üks Baltimaade võimsamaid kindlustuskomplekse üldse. (Vislapuu, 2012)

Viljandit nimetatakse esimest korda linnaks 1283. aastal, 14. sajandil algas linnamüüri ehitus, millest on säilinud üksikud fragmendid. Keskaegne linn hävis suures osas 1560. aastal Liivimaa sõjas ning 17. sajandi Poola-Rootsi sõjad hävitasid selle täielikult. Tänane mõisapark rajati 19. sajandi viimasel veerandil ning see on kõige liigirikkam park linnas. (Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030, 2019)

Viljandi linnas olevad kultuurimälestised (kinnismälestised) on toodud tabelis 3.8 ja joonisel 3.16.

Tabel 3.8. Kultuurimälestised (kinnismälestised) Viljandi linnas (Kultuurimälestiste register, 2023; Maa-amet, 2023)

Reg. nr	Nimi	Liik
8464	Friedrich Kuhlbarsi (1841-1924) haud	Ajaloomälestis
8463	Maja, kus aastail 1862-1924 elas Friedrich Kuhlbars	Ajaloomälestis
8460	Maja, kus aastail 1880-1882 asus ajalehe "Sakala" toimetus	Ajaloomälestis
8465	Terroriohvrite ja II maailmasõjas hukkunute ühishaud	Ajaloomälestis
8468	Terroriohvrite ühishaud	Ajaloomälestis
8467	Terroriohvrite ühishaud	Ajaloomälestis
8466	Terroriohvrite ühishaud	Ajaloomälestis
8462	Terroriohvrite ühishaud	Ajaloomälestis
27184	Vabadussõjas hukkunute matmispaik mälestussambaga	Ajaloomälestis
8461	Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi hoone	Ajaloomälestis
31030	Viljandi Vana kalmistu	Ajaloomälestis
28337	Kalmistu	Arheoloogiamälestis
14707	Ait Viljandis Lossi 11, 19.saj. I pool	Ehitismälestis
27571	Elamu Oru tn 15a Viljandis, 18. saj II pool	Ehitismälestis
14726	Elamu Viljandis Jakobsoni 8, 1908.-1910. a	Ehitismälestis
14706	Elamu Viljandis Lossi 11, 19. saj	Ehitismälestis
14733	Elamu Viljandis Lutsu 5, 1906-1907.a.	Ehitismälestis
14732	Elamu Viljandis Pikk 4, 1909.a.	Ehitismälestis
14714	Elamu Viljandis Posti 2/ Tallinna 14, 19.saj. I pool	Ehitismälestis
14731	Elamu Viljandis Supeluse 12/ Roosi 6, 20. saj I pool	Ehitismälestis
14727	Elamu Viljandis Tallinna 11a, 20.saj. I pool	Ehitismälestis
14715	Elamu Viljandis Tallinna 16, 19.saj. I pool	Ehitismälestis
14717	Elamu Viljandis Tartu 19, 18.saj. II pool	Ehitismälestis
27060	Elamu-ärihoone Lossi tn 26	Ehitismälestis
14712	Kasiinohoone Viljandis Posti 11, 1843.a.	Ehitismälestis
30200	Kultuuriseltsi "Koit" maja	Ehitismälestis
14728	Kösti vesiveski	Ehitismälestis
14708	Pangahoone-elamu Viljandis Lossi 35/Posti18, 1913-1915.a.	Ehitismälestis
14716	Pansionaadihoone Viljandis Tallinna 20/Jakobsoni 21, 1790.-1820. a	Ehitismälestis
30246	Ugala teater	Ehitismälestis
14721	Uueveski vesiveski, 19.saj.	Ehitismälestis
14055	Viljandi hotellihoone	Ehitismälestis
30173	Viljandi I algkooli hoone	Ehitismälestis
14711	Viljandi Jaani kirik, 15.saj.	Ehitismälestis
14718	Viljandi Katariina kabeli varemed, 15.saj.	Ehitismälestis
14729	Viljandi kohtuhoone, 1895.a.	Ehitismälestis

Reg. nr	Nimi	Liik
14054	Viljandi kultuurimaja	Ehitismälestis
14723	Viljandi lennukitehase hoone, 20. saj I pool	Ehitismälestis
14713	Viljandi linnakindlustused, 14.-16. saj.	Ehitismälestis
14710	Viljandi linnusepargi rippsild, 19-20.saj.	Ehitismälestis
14730	Viljandi maagümnaasiumi hoone	Ehitismälestis
14719	Viljandi muuseumihoone, 1779-1780.a.	Ehitismälestis
14725	Viljandi mõisa ait, 19.saj.	Ehitismälestis
14724	Viljandi mõisa peahoone, 19. saj	Ehitismälestis
14709	Viljandi ordulinnuse varemed vallikraaviga, 13.-17. saj	Ehitismälestis
14720	Viljandi Pauluse kirik, 1866. a	Ehitismälestis
14722	Viljandi tuletikuvabriku torn, 1904.a.	Ehitismälestis
30342	Viljandi tuletõrjedepoo	Ehitismälestis
20070	Monument "J.Köler", E.Viies, 1976 (pronks, graniit)	Kunstimälestis
19985	Skulptuur "Naine ankruga", A.Weizenberg 1908 (pronks, hauamonumendi ümber raud)	Kunstimälestis
19984	Skulptuur "Naine ankruga", A.Weizenberg, 1908 (pronks, marmor); piirdeaed hauamonumendi ümber (raud)	Kunstimälestis
20067	Skulptuur "Hülged", A.Sepp, 1952 (graniit)	Kunstimälestis
20069	Skulptuur "Laps vasikaga", A.Sepp, 1962 (graniit)	Kunstimälestis
20068	Skulptuur "Noor tehnik", A.Sepp, 1961 (graniit)	Kunstimälestis
27010	Viljandi vanalinna muinsuskaitseala	Muinsuskaitseala

Viljandi vanalinn võeti muinsuskaitse alla 1977. aastal (kinnismälestis 27010) ning muinsuskaitseala kaitserežiim ja kaitse eesmärgid on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 17.06.2004 määrusega nr 219 *Viljandi vanalinna muinsuskaitseala põhimäärus*. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

2019. aastast kuulub Viljandi UNESCO loovlinnade võrgustikku, mis teeb linnast olulise sihtkoha käsitööst ja pärandkultuurist huvitatud külalistele. Kultuuripärandi väärtustamine on tähtsal kohal uute turismiteenuste arendamisel. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

Hoonestatud miljööväärtuslike aladena on Viljandis 6 piirkonda: Vaksali tänava, Kantreküla, Tallinna tänava nn Ridaküla, Tartu tn – Carl Robert Jakobsoni tn piirkonna, Lina tänava, Uus-Peetrimõisa miljööväärtuslikud hoonestusalad. Lisaks miljööväärtuslikele hoonestusaladele käsitleb üldplaneering miljööväärtusliku alana Viljandi linna rohekoridori, mille moodustavad Valuoja ja Uueveski orud ja Viljandi järve ürgorg. (Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja arengukava 2022-2028)

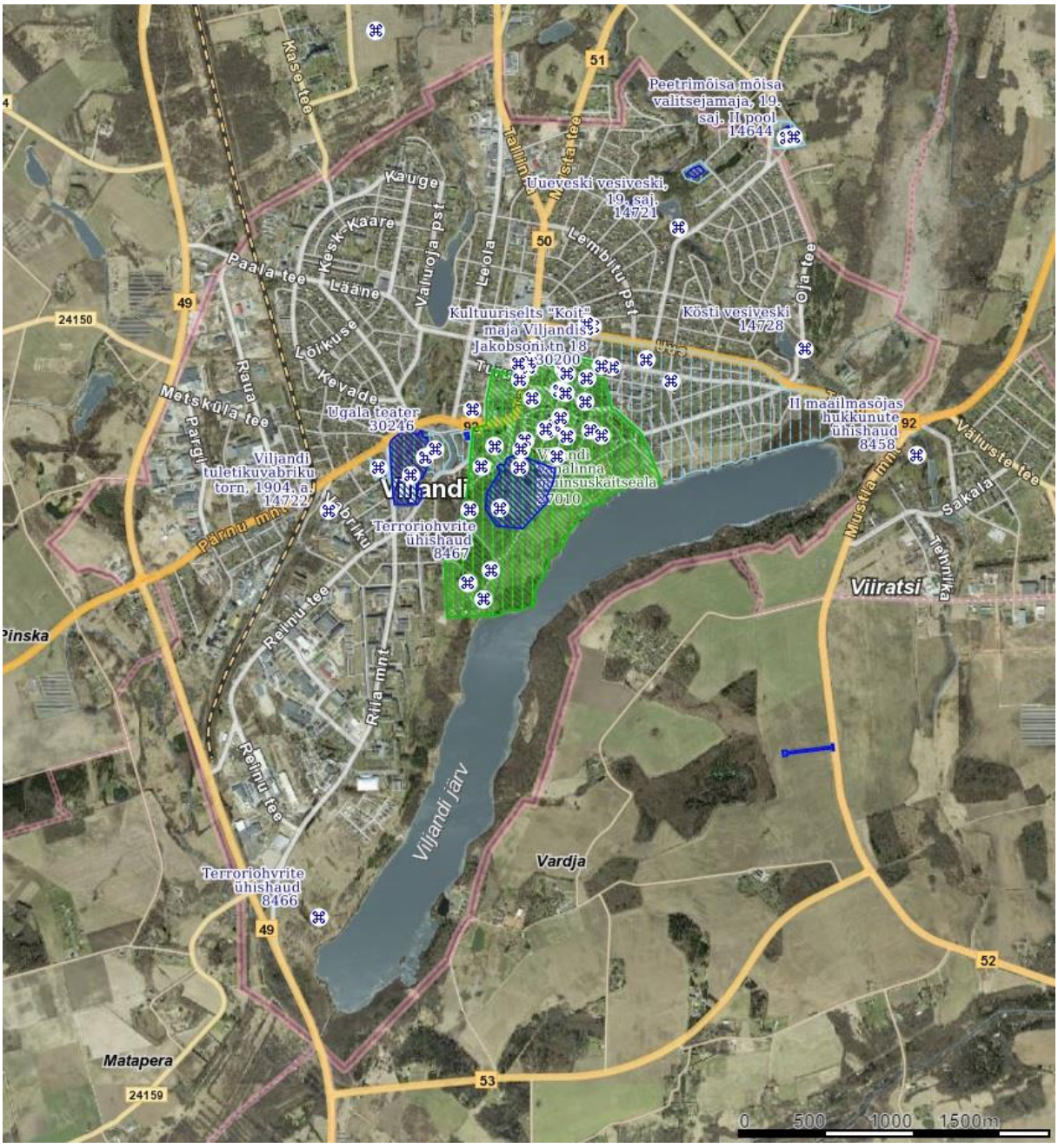

Joonis 3.16. Kultuurimälestised Viljandi linnas. Alus: Maa-amet, 2023.

Eesti Pärandkultuuri kaardi (Maa-amet, 2023) alusel jääb Viljandi linna 6 pärandkultuuriobjekti (tabel 3.9).

Tabel 3.9. Viljandi linna pärandkultuuriobjektid. Alus: Maa-amet, 2023; EELIS, 29.08.2023.

Nimetus	**Objekti tüüp**	**Seisund**	**Registreerimis-number**
Reinu karjamõis	Mõisaarhitektuuri objektid	Hävinud, objektist pole maastikul jälgi säilinud	897:MOA:001
Kösti tellisetehas	Savitööstused, savitöngid, telliseahjud	Objektist või tema esialgsest funktsionaalsusest säilinud 20-50%	897:SAT:001

Nimetus	Objekti tüüp	Seisund	Registreerimis-number
Vesiveski	Vesiveskid, veskitammid	Hävinud, objektist pole maastikul jälgi säilinud	897:VEV:001
Savitööstus	Savitööstused, savitöngid, telliseahjud	Hävinud, objektist pole maastikul jälgi säilinud	897:SAT:002
Vanakase talukoht*	Taluhäärberid, -elumajad	Objekt hästi või väga hästi säilinud	892:TAH:009
Savitönk	Savitööstused, savitöngid, telliseahjud	Hävinud, objektist pole maastikul jälgi säilinud	897:SAT:003

*jääb linnapiirile

4. Strateegilise planeerimisdokumendi seos teiste strateegiliste arengudokumentidega

Üleriigiline planeering Eesti 2030+ (2012) ja Eesti pikaajalise strateegia "Eesti 2035" (2021)

Üleriigiline planeering Eesti 2030+ (2012) peamiseks eesmärgiks on ruumilise arengu suunamine selliselt, et Eesti igas asustatud paigas oleks hea elada. Samas on eesmärgiks kujundada tasakaalustatud ja kestlik asustuse areng, head ja mugavad liikumisvõimalused, varustatus oluliste võrkudega ning rohevõrgustiku sidusus ja maastikuväärtuste hoidmine. Mõeldud on ka Eesti mitmekülgsele taristule, mis võimaldab igasuunalist ühendatust välismaailmaga. Üleriigiline planeering annab üldiseid põhimõtteid ja suunised maakonnaplaneeringute ja omavalitsuste üldplaneeringute koostamiseks, mille käigus järgitakse energiatõhususe ja kestliku arengu põhimõtteid.

Üleriigiline planeering seab eesmärgiks, et linnaga tihedalt seotud satelliitasulad ja lähialad toimivad ühtse keskusena. Toimepiirkondade vaheline ühendus on oluline koostöösidemete soodustamiseks. Erasõidukite asendamine ühissõidukitega on esmatähtis suure liiklussagedusega linnades ja linna lähi piirkondades. Perspektiivne on Tallinna–Viljandi raudteeühendus. Dokumendis on välja toodud Eesti energiavarustuse ja võrguühenduste arengusuunad. Antakse suunis, et elektrivõrkude pidev uuendamine peab toimuma umbes 30 aastase intervalliga. Soositakse hoonete energiatõhususe suurendamist.

Üleriigilise planeeringu kohaselt on Eesti ja maakondade rohevõrgustiku struktuur, sidusus ja osatähtsus heaks. Eesmärk on säilitada olemasolevad rohevõrgustiku tuumalad. Tagada tuleb riigi rohevõrgustiku suurte struktuuride terviklikkus ja toimivus.

Vabariigi Valitsus algatas 05.01.2023 korraldusega uue üleriigilise planeeringu „Eesti 2050" koostamise. Teisalt võttis Riigikogu aastal 2021 vastu **Eesti pikaajalise strateegia "Eesti 2035**", mis koosneb üldosast ja tegevuskavast. Tegevuskava uuendab Vabariigi Valitsus kord aastas. „Eesti 2035" on riigi pikaajaline arengustrateegia, mille eesmärk on kasvatada ja toetada meie inimeste heaolu nii, et Eesti oleks ka kahekümne aasta pärast parim paik elamiseks ja töötamiseks. Strateegia annab ühtse suuna erinevate valdkondade poliitikakujundajatele ja otsustajatele ning eurorahade kasutamisele.

Strateegial "Eesti 2035" on viis sihti:

1. Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed;
2. Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud;

3. Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik;
4. Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond;
5. Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik.

Üldplaneeringu kontekstis on olulisemad punktid 3 ja 4, kus muuhulgas käsitletakse kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid inimeste ja looduse vajadustega arvestavalt ja ettevõtluskeskkonna soodustamist. Hõlmab mh nt maa- ja linnaruumi planeerimist, ehitiste arhitektuuri, välis- ja siseruumi elukeskkonna loomise aluseid, aga ka jätkusuutliku jäätmemajanduse, ühisveevärgi- ja kanalisatsioonitaristu kujundamist.

Viljandi maakonna arengustrateegia 2035+ *Viljandimaa arenev PÄRIS EESTI* (2022) on maakonna arengut suunav dokument, mis toimib ettevõtjate, kodanikuühiskonna ja avaliku sektori ühiselt sidusas ühiskonnas.

Viljandi maakonna väärtused on järgnevad:
- inimene;
- kestmine ja areng;
- õnnelik olemine, pere, tervis, töö ja haridus;
- puhas loodus ja viljakas põllumaa;
- koostööd ja sidusus;
- turvalise elu tagamine;
- inimõiguste tagamine;
- eesti keele ja kultuuri kestvus.

Arengustrateegias püstitatakse arengusuunad:
- inimkapitali arendamine;
- ettevõtluskeskkonna ja majanduse edendamine;
- maine tõstmine;
- elukeskkonna ning tehnilise ja sotsiaalse taristu arendamine.

Arengustrateegias seatakse järgmised eesmärgid ja üldised strateegiad edasiliikumiseks:
- inimestel oskuste arendamist, mis tõstavad Viljandimaa konkurentsivõimet tööturul;
- õpetada inimesi Viljandimaad hindama;
- üld- ja huvihariduse kvaliteedi tõstmine;
- kutsehariduse arendamine;
- elanike tervisepotentsiaali tõstmine;
- kõikidele leitakse võimetele vastav tegevus;
- ettevõtluskeskkonna arendamine;
- atraktiivsete töökohtade loomine;
- turismimajanduse edendamine;
- maine ja identiteedi arendamine;
- arenenud tehniline taristu:
    - teedevõrk;
    - elektrienergia;
    - andmeside;
- elamufondi arendamine;
- sotsiaalne turvatunne;
- sotsiaalsete teenuste kättesaadavus;
- sportimisvõimaluste arendamine;

- tugevdada maakonna kohalike omavalitsuste koostööd.

Viljandi maakonnaplaneering 2030+ (2018)
Olulisemate teemadena on planeeringus käsitletud asustuse paiknemist, teenuste kättesaadavust ja transpordiühendusi, ruumilisi väärtusi (elukeskkond, majanduskeskkond, looduskeskkond), tehnilist taristut, riigikaitset ja siseturvalisust.

Detailplaneeringu koostamise kohustusega aladeks määratakse maakonnaplaneeringus linnalise asustusega alad, mille piirid täpsustatakse üldplaneeringutes. Üldplaneeringutega määratakse täiendavalt kohalikul tasandil olulised detailplaneeringu koostamise kohustusega alad ja juhud. Uute üldplaneeringute koostamise käigus tuleb analüüsida kehtivate detailplaneeringute otstarbekust aladel, kus arendustegevusega ei ole alustatud.

Viljandimaa linnalise asustuse alad on: Viljandi linn, Suure-Jaani linn, Võhma linn, Karksi-Nuia linn, Abja-Paluoja linn, Viiratsi alevik, Mõisaküla linn, Mustla alev.

Linnalise keskkonna arendamise üldised põhimõtted vastavalt Viljandi maakonnaplaneeringule 2030+ on järgnevad:
- linnalises keskkonnas peab olema tagatud erinevate funktsioonide – elu, puhke, töö, ettevõtluse jne, koostoimimine;
- hoida linnalise keskkonna kompaktsust, toetada sealsete teenuste mitmekesisuse püsimist;
- tuleb säilitada ajalooliselt väärtuslikke linnasüdameid;
- säilitada väljakujunenud terviklikke linnastruktuure ja miljööalasid;
- arendada välja linnasisene jalakäijasõbralik teedevõrk ning luua sidus kergliiklusvõrgustik, mis on seostatud elu-, töö- ja puhkekohtadega;
- uushoonestuse rajamisel linnakeskkonda arvestada vastava piirkonna väljakujunenud ehitusmahtude ning -laadiga;
- säilitada loodusväärtusi linnades, linnamaastike arendamisel lähtuda inimeste rekreatsioonivajadustest;
- üldplaneeringutes näha ette põhimõtted linnaruumi loodus- ja kultuuriväärtuslike objektide ning alade säilimise tagamiseks ja nõuded uute linnamaastike kavandamisel.

Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja Viljandi linna arengukava aastateks 2022-2028 (2022)
Viljandi linna visioon on olla järgnev:
- parim linn elu-, töö-, õppimise- ja külastuskohana;
- hubane ja turvaline;
- ettevõtlik ja ettevõtlust toetav;
- hooliv ja sotsiaalselt turvaline;
- kultuuriliselt mitmekesine ja sportlik;
- võimekas, kaasav ja tark;
- õppiv ja nooruslik;
- kutsuv ja unistav;
- säästev ja roheline.

Viljandi linna eesmärgid 2035 on (esitatud vaid üldplaneeringu kontekstist lähtuvalt asjakohasemad):
- rahvaarvu vähenemise aeglustamine;

- Viljandi linnas elavate inimeste elukvaliteedi tõstmine;
- omavalitsuse tark juhtimine:
    - teadmistepõhine ja inimkeskne planeerimine;
    - rakendada Targa linna põhimõtteid;
    - koostöö tihendamine;
    - avalike teenuste hea tase ning kättesaadavus;
    - kultuuri-ja spordikuurorti kuvandi säilitamine ja arendamine;
- puhas ja jätkusuutlik loodus- ja elukeskkond:
    - Viljandi järve rannaalal pakkuda võimalikult meeldivat ja mitmekülgset ajaveetmisvõimalust samal ajal säilitades ja hoides ka loodust;
    - haljastuse planeerimisel tagada esteetiline ja liigirikas elukeskkond ning looduse lähedus ja kättesaadavus elanikkonnale;
    - liikuda kliimaneutraalsuse suunas ning soodustada säästlikumat ning keskkonnateadlikumat käitumist ja loodushoidu;
    - õhusaaste ja müra vähendamine;
    - jalgsi või rattaga liikumise võimaldamine;
    - mitmekesine linnaloodus;
    - toetada hoonete energiatõhusamaks muutmist;
    - vähendada jäätmete tekkimist ning suunata tekkivad jäätmed maksimaalselt taaskasutusse;
- hubane ja turvaline linnaruum:
    - säästev areng, keskkonnasõbralike lahenduste rakendamist ja inimesekeskse linnaruumi loomine;
    - turvaline, hästitoimiv ja atraktiivne;
    - kõrge arhitektuurse kvaliteediga;
    - eelistatud olemasolevate linnakvartalite tühjalt seisvate osade täisehitamine;
    - koostatakse Viljandi linna üldplaneering;
    - tagada ligipääsetavus ja hea kasutajakogemus;
    - säästa ressursse tänavate ja avaliku ruumi planeerimisel ja ehitamisel;
    - meeldiva ja kasutajasõbralik avaliku ruumi kujundamine;
    - tagada turvaline, sujuv, mugav ja terviklik teekond linna eri piirkondade vahel ja sees;
- Viljandi linna arendamine tervikliku, atraktiivse ja inimesekeskse elukeskkonnana:
    - tagada kasvatus-, haridus-ja kultuuritöö ning elukestva õppe- ja ümberõppe võimalused;
    - luua liikumisharrastust soodustava linnakeskkond;
    - puhkealade arendamine;
    - loodusliku keskkonna kättesaadavus;
    - sotsiaalabi ja turvalisuse tagamine;
    - tagatakse vajalik infrastruktuur (ettevõtlusele);
- pakkuda Viljandi linnas terviklikku külastuselamust:
    - turismisektori konkurentsivõime kasvatamine;
- kaasaegse, mitmekülgse ja kvaliteetse hariduse võimaldamine;
- mitmekesise huvihariduse ja huvitegevuse võimaldamine ja huvialade arendamine;
- tagada lapsevanematele ja lastele mugav ja optimaalne liiklustrajektoor;
- kultuurilise mitmekesisuse ja traditsioonide hoidmine;
- elanike hea tervise ning liikumisaktiivsuse säilitamine;
- võimaldada liikumisharrastustega tegelemine;
    - soodustada laste ja täiskasvanute jalgsi või rattaga liikumist;

    - tervisespordi edendamine;
- tõsta elanike tervelt elatud aastate hulka;
- lapse- ja peresõbralikkus.

Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030 (2019) strateegilised eesmärgid on:

- linna kuvandi edendamine ja elukeskkonna väärtustamine läbi ilusa ja tervisliku linnakeskkonna;
- mitmekesine ja jätkusuutlik, võimalikult paljusid ökosüsteemiteenuseid pakkuda suutva linnalooduse arendamine;
- haljasalade kasutuse ja funktsionaalsuse määratlemine;
- linnahaljastu optimaalne hooldus.

Viljandi linna suurimad haljasalad (joonis 4.1) koonduvad kolme ürgoru piirkonda – Viljandi järv, Valuoja ja Uueveski oja. Viljandi linnas on üldkasutatavaid haljasalasid umbes 418 ha, millest u 205 ha on regulaarselt hooldatavad ja u 87 ha on linnametsade all. Parkidest suurim on Lossipark, märkimist väärivad veel Valuoja park, Kiigepark, Uueveski park. Elamukvartalites asub u 71 ha haljasalasid. Viljandi linna pindalast 29% moodustavad haljasalad. 2018. a on Viljandi linnas loetletud üle 1900 allee- ja tänavapuu, millest kõige rohkem on Riia maanteel ja Lembitu tänaval. Viljandi linna kalmistud on:

1. Metsakalmistu;
2. Toome kalmistu;
3. Hiie kalmistu;
4. Pauluse koguduse kalmistu (EELK Viljandi Pauluse koguduse omandis);
5. Vana kalmistu (Viljandi linna ja EELK Viljandi Pauluse koguduse omandis).

Arengukavas seatakse eesmärgid ja tegevused järgmistes valdkondades: linna rohevõrk, hooldus, pargid, orud, alleed ja üksikpuud, kalmistud ja dekoratiivhaljastus. Siinkohal saab esile tuua nt järgmised asjaolud:

- Linna rohevõrgustik peab tagama:
    - kõigile elanikele võrdse ligipääsetavuse mitmeotstarbelistele puhkealadele;
    - ökoloogiliste teenuste osutamise ja tasakaalustama kliimamuutuste tulemusel ning ehitatud keskkonnaga kaasnevad mõjud elukeskkonnas;
    - linnalooduse elustiku mitmekesisuse ja selle jätkusuutliku arengu;
- Parkide arendamise eelistused on kavas määrata uue või uuendatud üldplaneeringuga või haljastu teemaplaneeringuga. Arendamisel on eelistatud need pargid, mis on vajalikud linnaelanikele jalgsikäigutee kaugusel puhkealade kättesaadavuse tagamiseks ning millel on välja pakutud hea idee. Samuti on prioriteetsed need alad, mille potentsiaalne kasutajaskond on suurem;
- Arengukava seab eesmärgiks rajada rahaliste võimaluste olemasolul puiesteid.

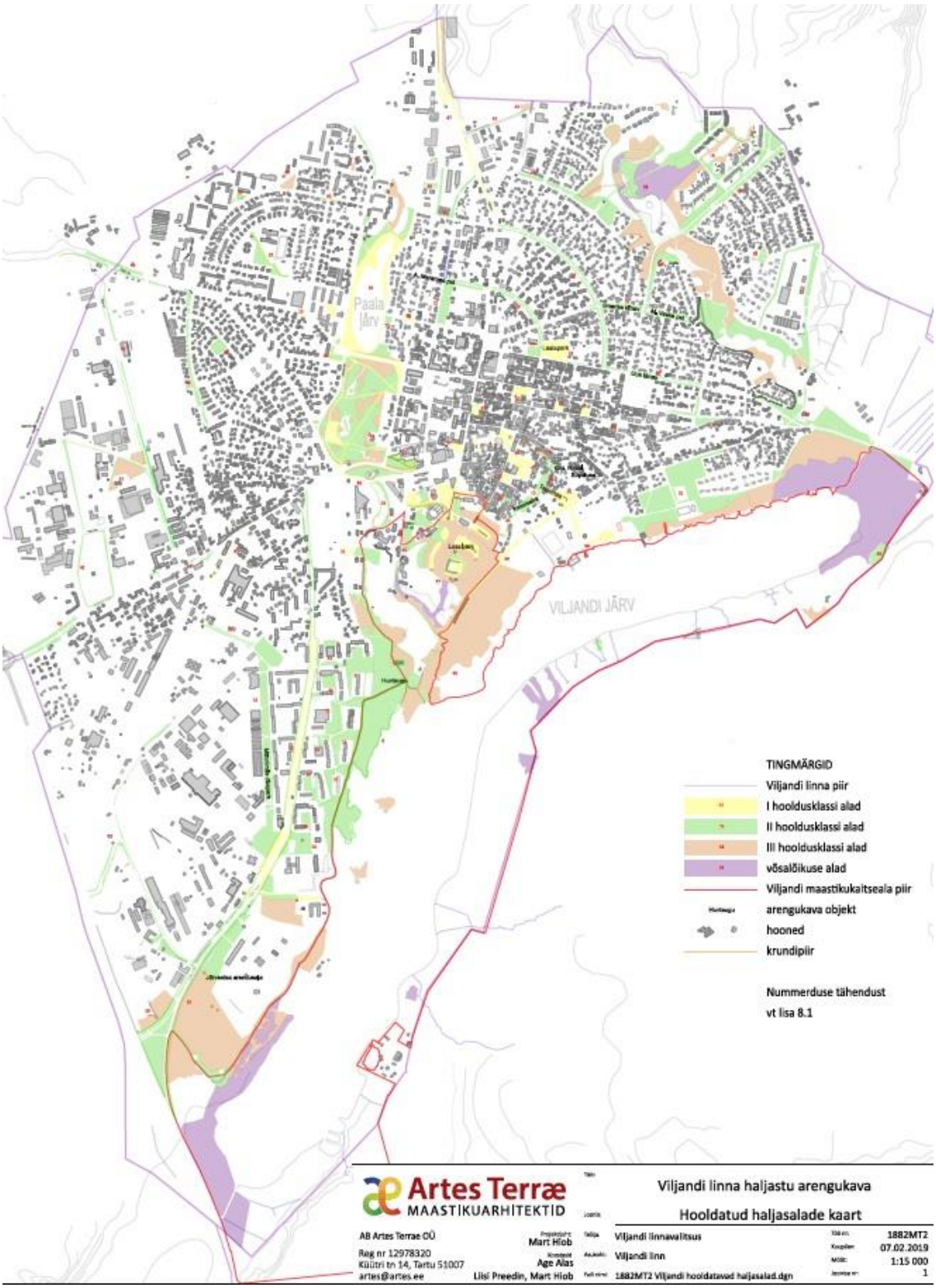

Joonis 4.1. Hooldatavad haljasalad Viljandi linnas (Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030, 2019).

Viljandi linna jäätmekava 2021-2026 (2021) eesmärkideks on:

- analüüsida Viljandi linna jäätmehoolduse hetkeolukorda;
- käsitleda jäätmehoolduse arendamist, kavandamist ja korraldamist;
- määratleda vajalikud tegevused, eesmärkide saavutamise meetmed ja ressursid.

Jäätmekäitlusettevõtted ja Viljandi jäätmejaam võtavad vastu jäätmeid teistelt ettevõtetelt või eraisikutelt. Viljandi linn on tiheasustusala ja korraldatud jäätmevedu toimub ühe piirkonna alusel. Viljandi linnas tegelevad biojäätmete kompostimisega AS Viljandi Veevärk ja Viljandi jäätmejaam. Aastatel 1960-2009 asus jäätmejaama alal prügila, mille sulgemine jõudis lõpule 2012. aastal.

Jäätmekava keskendub otstarbekate tegevuste elluviimisele, mis tagavad Viljandi linna jäätmehoolduse efektiivse toimimise. Lisaks segaolmejäätmetele luuakse korraldatud jäätmeveoga paberi ja kartongi ning lähtudes otstarbekusest kaalutakse vabatahtliku teenusena biolagunevate jäätmete üleandmise võimalusi. Rakendatakse tegevusi pakendijäätmete kogumissüsteemi edendamiseks koostöös taaskasutus-organisatsioonidega. Olulisel kohal on elanike teadlikkuse tõstmine jäätmetekke vältimisel ning juba tekkinud jäätmete nõuetekohase edasise käitlemise korraldamisel.

Viljandi jäätmejaam on rajatud linnas tekkivate jäätmete käitlemiseks. Jaama teenuste arendamine ja uute kaasaegsete käitlusvõimekuste rakendamiseks on planeerimisel investeeringud jaama infrastruktuuri. Koostöö edendamine naaberomavalitsustega on seatud eraldi eesmärgiks, mis peab looma laiapõhjalisemad võimalused nii Viljandi jäätmejaama teenuste arendamiseks kui ühistel põhimõtetel tegutsemiseks kogu jäätmehoolduse valdkonnas piiride üleselt.

Viljandi linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2020–2031 (2020) eesmärgid on:

- ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide arengu jätkamine ja eelduste loomine ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse tarbijate paremaks teenindamiseks ja elukvaliteedi tõstmiseks Viljandi linnas ja selle lähiümbruses;
- kaasa aidata Viljandi linna vee-ettevõtja jätkusuutliku majandamismudeli väljatöötamisele;
- perspektiivse ühisveevärgi, -kanalisatsiooni ja sademeveesüsteemide üldskeemide koostamine;
- veevarustuse, kanalisatsiooni ja sademeveesüsteemide väljaehitamiseks hinnanguliste töömahtude ja investeerimisvajaduste kindlakstegemine;
- arendamise kava optimaalse lahendusvariandi väljatöötamine ja selle realiseerimisetappide koostamine.

Arendamise kavas on peamiste tegevustena ette nähtud ühisveevarustuse ja -kanalisatsioonivõrgu ajakohastamist ja reoveepuhasti laiendamist, aga ka sademevee tekkekoha põhist käitluse edendamist. Lisaks jätkata ühisvoolse kanalisatsiooni koormuse vähendamiseks ja linna avalikel aladel sademevee kogumiseks sademeveesüsteemide edasi arendamist. Linna sadeveesüsteemi toimimise tagamiseks on vajalik lisaks teostada ka olemasolevate kraavide ja tiikide puhastamistöid. Põhjasetetest puhastamist ning kaldaala korrastamist vajavad Valuoja oja paisutatud osa ehk Ugala tiik, Valuoja orgu läbiv Valuoja oja, lauluväljaku vahetus läheduses olev Mõisatiik ning osaliselt on vajalik setetest puhastada Paala järve põhja poole jääv järveosa.

Viljandi linna kergliikluse valdkonna arendamise strateegia 2030+ (koostamisel olev)
Viljandi linna kergliikluse arendamise strateegia rakendamise kaudu soovitakse arendada liikuvuskeskkonda ning linnaruumi tervikuna, edendades jalgsi ja jalgratastel liikumise võimalusi. Seejuures on oluline silmas pidada, et liikuvuskeskkonna arendus ei ole eesmärk iseeneses, vaid teenib põhimõttelisemaid ühiskondlike eesmärke.

Kergliiklusteena käsitletakse jalgratta- ja jalgteed, jalgrattarada, jalgrattateed, jalgteed ning kõnniteed. Perspektiivne jalgratta- ja jalgteede võrgustik (joonis 4.2) jaguneb põhivõrguks, tugivõrguks ja rohevõrguks. Põhivõrk ühendab peamisi Viljandi linna piirkondi tagades ühendusvõimaluse suurema mahuga liikumissuundadel. Tugivõrgustiku ülesanne on ühendada põhivõrgustiku erinevaid osasid ning väiksema liikuvusmahuga piirkondasid omavahel. Rohevõrgustiku täidab ennekõike vaba aja sisustamisega seotud liikumisvajadust, samas omab olulist kaalu ka igapäevases regulaarses liikuvuses.

Strateegia elluviimiseks on määratletud neli eesmärki:

1. Jalgrattaga ja jalgsi liikumise kvaliteedi ning kasutusmugavuse parandamine;
2. Jalgratta- ja jalgteede kättesaadavuse parandamine ning ühendusvõimaluste arendamine;
3. Jalgrattaga ja jalgsi liikumise ohutuse parandamine;
4. Jalgrattaga ja jalgsi liikumise valmisoleku suurendamine.

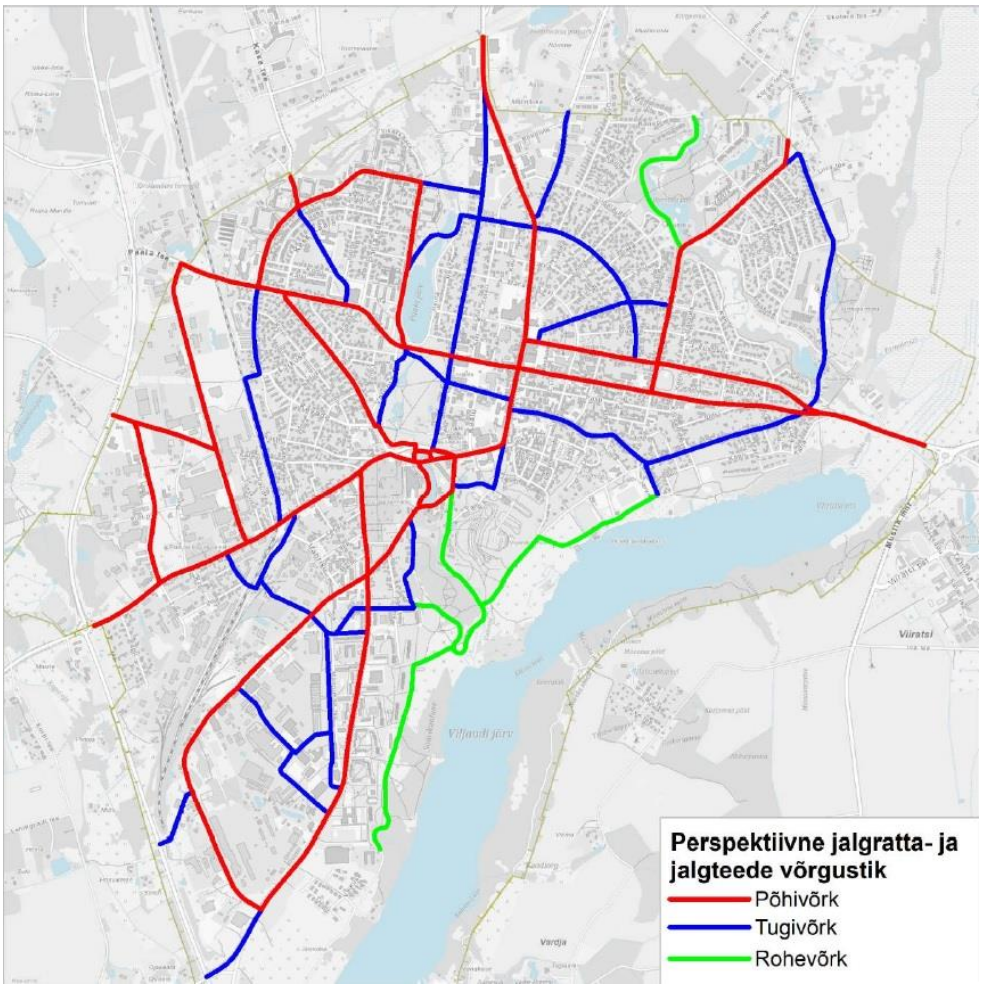

Joonis 4.2. Viljandi perspektiivne jalgratta ja jalgteede võrgustik. Alus: Viljandi linna kergliikluse valdkonna arendamise strateegia 2030+ (koostamisel olev).

Viljandi linnas kehtib hetkel **Viljandi linna üldplaneering,** mis kehtestati aastal 2010.

5. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju (sh mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad) ning KSH sisu

5.1. Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju, mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad

KSH aruanne peab käsitlema KeHJS § 40 nimetatud teemasid, arvestades seejuures üldplaneeringu eesmärke ja käsitletavat territooriumi. Lähtudes KeHJS-i § 40 lõikest 4 käsitletakse KSH aruandes kavandatava tegevuse mõju keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, kaitstavatele loodusobjektidele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele ning hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta.

Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel lähtutakse Viljandi linna üldplaneeringus käsitletavatest valdkondadest ja nende üldistustasemest ning eelkõige hinnatakse nende valdkondadega seonduvaid mõjusid, mis lahendatakse üldplaneeringu koostamise käigus (alade juhtotstarvete ja tingimuste määratlemine või täpsustamine, nt rohevõrgustiku alade piiride ja kasutamistingimuste täpsustamine, maakasutuse ja selle tingimuste seadmine jne). KSH olulisimaks eesmärgiks on planeeringu koostamisel leida sellised lahendused, mille puhul oleks võimalik vältida või maksimaalselt vähendada ebasoodsat mõju inimese tervisele, elukeskkonnale ja looduskeskkonnale.

Eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju määratlemisel on oluline esmalt kindlaks määrata võimalikud mõjuallikad ja mõjutatavad keskkonnaelemendid. Mõjuallikate määratlemisel on lähtutud üldplaneeringu tasandil käsitletavatest teemadest ja objektidest. Sellest tulenevalt on võimalikud mõjuallikad:

- Asustuse suunamine, maa- ja veealade planeeritav kasutamine, sh alade paiknemine ja seatavad kasutustingimused (sh võimalikud planeeritavad elamualad, tööstusalad, puhke- ja virgestusalad jt maakasutuse juhtotstarbed ning nende kavandatav olemus) ning ÜP-ga kavandatavad avaliku ruumi arendamise tingimused;
- ÜP-ga kavandatav sotsiaalne infrastruktuuri (haridus-, kultuuri,- spordi, sotsiaalhoolekande ja tervise teenused) jt teenuste kättesaadavuse võimaldamine;
- maardla ja maavaravaru kaevandamisest mõjutatud ala kavandatav kasutamine;
- ÜP-ga määratavad tehnorajatised, sh sademevee käitlemine;
- ÜP-ga kavandatav transporditaristu ja liikuvuse ning transpordi korraldamise põhimõtted;
- ÜP-ga täpsustatavad üleujutusohuga alad, reoveekogumisalad, kaugküttepiirkonnad, tiheasustusalad jms, mis võivad mõjutada asustuse ja maakasutuse suunamist;
- Rohevõrgustiku elemendid ja võrgustiku sidusust tagavad tingimused, miljööväärtuslikud alad, väärtuslikud maastikud, kaitsealused loodusobjektid jms, mis võivad mõjutada asustuse ja maakasutuse suunamist.

Üldplaneeringu elluviimisel mõjutatavad keskkonnaelemendid:

- Looduskeskkond ja ökosüsteemiteenused:
  - loodusvarad: põhjavesi, pinnavesi, pinnas, mets (kui ökosüsteemiteenus), maavarad jms;
  - kaitsealused loodusobjektid, sh Natura 2000 ala;
  - roheline võrgustik;
  - muud väärtuslikud looduskooslused (vääriselupaigad, väärtuslikud rohealad jmt);

- Kultuuriline keskkond ja avalik ruum:
  - piirkonna identiteet (traditsiooniline elulaad) ja kultuuripärand;
  - miljööväärtuslikud alad;
  - väärtuslikud maastikud;
  - kultuurimälestised;
  - pärandkultuuriobjektid.

- Sotsiaalne keskkond:
  - inimese tervis ja heaolu (lähtudes joogi- ja suplusvee kvaliteedist, välisõhu seisundist, radooniriskist ja mürast);
  - tööhõive ja töökohtade kättesaadavus;
  - teenuste kättesaadavus (arstiabi, haridus, ühistransport, kultuur, puhke- ja rekreatsioonivõimalused, säästlike liikumisviiside võimaldamine, esmatarbekaubandus jms);
  - kliimamuutustest tulenevad mõjud (sh võimalikud üleujutusalad, soojussaared, tormikindlusega ja kuumalainetega arvestamine)

- Majanduslik keskkond:
  - kaevandustegevus;
  - tööstuslik tootmine ja väiketootmine;
  - jäätmekäitlus;
  - turism (sh kultuuripärandiga seotud);
  - teenindussektor;
  - olemasoleva välja ehitatud keskkonna (kasutusse võetud maa alade, välja arendatud liiklustaristu ja tehnovõrkude ja olemasolevate teenuste) ja planeeritava keskkonna otstarbekas kasutus.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus täpsustatakse võimaliku mõju iseloom ja ulatus lähtuvalt mõjuallikatest ja mõjutatavatest keskkonnaelementidest.

Käesoleva üldplaneeringu koostamisel peab hindama võimalikku mõju Natura 2000 Viljandi loodualale. Kuivõrd üldplaneeringu koostamise algfaasis ei ole veel selge kas ja kuidas loodusala võidakse mõjutada, siis täpsustakse seda KSH aruande ja üldplaneeringu koostamise etapis. **Eeldatavalt ei kaasne üldplaneeringuga olulist mõju Natura 2000 ala kaitse-eesmärkide täitmisele, kuna välja tuleb töötada selline planeeringulahendus, mis arvestab Natura 2000 ala kaitse-eesmärke.**

Arvestades Viljandi linna paiknemist, siis ei ole ette näha (riigi)piiriülese mõju esinemist.

Üldplaneeringu ja KSH koostamise protsessi käigus võib lisanduda teemasid, mille mõjusid tuleb töö käigus hinnata.

5.2. KSH sisu

Planeeringulahenduse väljatöötamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine on omavahel tihedalt seotud ning paralleelselt kulgevad protsessid. Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel vaadeldakse üldplaneeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid keskkonnale, et tagada laiemate keskkonnaaspektide arvestamine üldplaneeringu lahenduses ning saavutada tasakaalustatud ruumiline areng. KSH abil tahetakse jõuda strateegilise arengudokumendini, mis arvestab Eestis aset leidvate sotsiaalsete protsessidega, samuti Viljandi maakonna, Viljandi linna ja Eesti Vabariigi strateegiliste arengudokumentidega. Üldplaneeringu elluviimisega kaasneb eelduslikult soodne (positiivne) mõju sotsiaalsele keskkonnale, looduskeskkonnale ja majanduslikule keskkonnale.

KSH käigus pakutakse vajadusel välja ja võrreldakse töö käigus tekkivaid nn objektipõhiseid ja maakasutuse alternatiivseid lahendusi (alternatiivid) ning antakse hinnang sobivama alternatiivi valikuks. Objektipõhised alternatiivsed lahendused on vajalik välja pakkuda, kui esineb vajadus oluliste ebasoodsate mõjude vältimiseks või leevendamiseks. Objektipõhised ja maakasutuse alternatiivsete lahenduste täpne sisu selgub planeerimise ja KSH protsessi käigus.

KSH aruandes kirjeldatakse kas teatud tegevusega kaasneb otsene, kaudne, ebasoodne (negatiivne) või soodne (positiivne) oluline mõju. Kirjeldatakse mõju iseloomu, suurust, ulatust, esinemise tõenäosust ja kestvust. Pärast hindamist tehakse vajadusel ettepanekuid ebasoodsa mõju vältimiseks ja/või leevendamiseks. Hindamisel arvestatakse väljastpoolt planeeringuala tulenevate oluliste mõjudega ning mõjude kumuleerimisega.

KSH aruande eelnõu sisu osas lähtutakse KeHJS § 40 lg 2, 3 ja 4 toodud nõuetest, mille alusel koosneb KSH aruanne vähemalt järgnevatest põhiosadest:

1) üldplaneeringu sisu ja peamiste eesmärkide iseloomustus;
2) üldplaneeringu seos asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega;
3) eeldatavalt oluliselt mõjutatava keskkonna kirjeldus;
4) hindamismetoodika kirjeldus;
5) alternatiivsete arengustsenaariumite kirjeldus (sh ülevaade põhjustest, mille alusel valiti alternatiivsed arengustsenaariumid; käsitletakse eeskätt nn objektipõhiseid ja maakasutuse alternatiivseid lahendusi);
6) alternatiivsete arengustsenaariumite võrdlus (ülevaade sellest, kuidas saadi parim alternatiivne arengustsenaarium; käsitletakse eeskätt nn objektipõhiseid ja maakasutuse alternatiivseid lahendusi);
7) üldplaneeringu jaoks olulised rahvusvahelised, Euroopa Liidu või riiklikud keskkonnakaitse eesmärgid ja kirjeldus, kuidas neid eesmärke ja muid keskkonnakaalutlusi on strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel arvesse võetud (vastavusanalüüs);
8) hinnang eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa mõju kohta keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele, hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta (sh erinevate mõjude omavahelised seosed ja üldplaneeringu elluviimisest

lähtuvad keskkonnaprobleemid, eelkõige, mis on seotud kaitstavate loodusobjektidega, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku alaga);

9) üldplaneeringu elluviimisega kaasneva olulise ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmed ning nende meetmete eeldatava tõhususe hinnang;
10) ülevaade üldplaneeringu elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamise, avalikkuse kaasamise tulemuste kohta;
11) ülevaadet raskustest, mis ilmnesid keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande koostamisel;
12) üldplaneeringu elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju seireks kavandatud meetmete ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldust;
13) KSH kokkuvõte;
14) Avalike arutelude protokollid ja KSH muud lisad;
15) Asutuste ja isikute ettepanekud, vastuväited ja küsimused ning ülevaade nende arvestamisest või arvestamata jätmise põhjendustest.

KSHs ei käsitleta null-alternatiivi ehk tõenäolist arengut juhul, kui strateegilist planeerimisdokumenti ellu ei viida, kuna uue üldplaneeringu kehtestamiseni kehtib Viljandi linna üldplaneering aastast 2010 ning arengut suunatakse vastavalt kehtivale ÜP-le.

5.3. KSH hindamismetoodika kirjeldus

KSH käigus lähtutakse KeHJS ja PlanS nõuetest. Mõjude hindamisel lähtutakse nii keskkonnakomponendi kesksest lähenemisest (üldplaneeringu mõju keskkonnale) kui ka hinnatakse keskkonnast enesest tulenevaid mõjusid. Mõjude hindamise lähtekohaks on üldplaneeringu kui strateegilise ruumilise arengudokumendi iseloom. Mõjude hindamisel püsitakse üldplaneeringu täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab üldplaneeringuga reguleerida ning mis on konkreetse planeeringulahenduse puhul olulised.

KSH viiakse läbi tihedas koostöös planeerimisega. See tähendab, et mõjude hindamine toimub jooksvalt koos planeeringulahenduse väljatöötamisega. Alternatiivide moodustamine, hindamine, kaalumine ning eelistamine toimub koostöös planeerijaga. See tähendab, et hindamisel ja kaalumisel arvestatakse ka planeerimisega seotud kriteeriume ja tõekspidamisi.

Täiendavalt hinnatakse asjakohaseid naaberomavalitsuse asustuse arengust tulenevaid mõjusid omavalitsusele (Viljandi valla haldusterritooriumilt lähtuv mõju Viljandi linnale ja vastupidi: piiriäärne maakasutus, puhkealad, taristu, haridus ja teenindusvõrk jms).

Peatükis 5.1 on esitatud planeeringulahenduse elluviimisega kaasnevad ning kaasneda võivad mõjud, millele Viljandi linna üldplaneeringu KSH läbiviimisel tuleb keskenduda. KSH läbiviimisel arvestatakse järgmiste olulisemate mõjuvaldkondadega (vt täpsemalt mõjutatavaid keskkonnaelemente ptk 5.1):

- **Mõju sotsiaalsele keskkonnale (sh teenuste kättesaadavusele ja liikumisvõimalustele)**

KSH käigus hinnatakse planeeringulahenduse võimalikku mõju asustusstruktuurile, sh piirkonna identiteeti arvestavale asustuse suunamisele ja rahvastiku arengule, teenuste kättesaadavusele (sh puhkealade kättesaadavusele) ja liikumisvõimalustele (sh aktiivsetele ja säästvate liikumisvõimaluste arendamisele). Tuuakse välja üldplaneeringus kavandavate

arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

- **Mõju inimese tervisele, heaolule (sh lähtuvalt joogivee- ja suplusvee kvaliteedi mõjutamisest, välisõhu kvaliteedi mõjutamisest ja müraolukorrast)**

KSH käigus hinnatakse planeeringulahenduse võimalikku mõju inimeste tervisele ja heaolule, mis tuleneb erinevatest üldplaneeringu elluviimisega kaasnevatest keskkonnaelementide (joogivee- ja suplusvee kvaliteedi, välisõhu kvaliteedi ja mürataseme) muutustest. Samuti käsitletakse pinnase radooniriskiga kaasnevaid mõjusid (sh viiakse läbi täpsustav radooniuuring). Tuuakse välja üldplaneeringus kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks. Samuti koostatakse KSH käigus Viljandi linna mürakaart ja antakse selle alusel hinnang müraolukorrale.

- **Mõju majanduskeskkonnale ja tehiskeskkonnale (sh ettevõtluskeskkonnale, taristule ja liikluskorraldusele)**

KSH käigus hinnatakse planeeringulahenduse võimalikku mõju ettevõtluskeskkonnale, sh Viljandile kui turismisihtkohale, tööjõuturule ja võimalikku mõju liikluskorraldusele, tehnilise taristule, jäätmemajandusele jmt. Mh peab arvestama, et nt turismi arengus on olulised säästva transpordi arendus ja linnaruumi kvaliteet. Samuti on vajalik anda hinnang seoses jäätmetekke muutustega planeeringu elluviimisel ning vajadusel pakkuda välja täiendavaid meetmeid jäätmete käitlemiseks. Tuuakse välja kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

- **Mõju kultuurilisele keskkonnale, sh kultuuripärandile ja väärtuslikele maastikele**

KSH läbiviimisel hinnatakse asustuse arengu, maakasutuse muutuste ning seatavate ehitus- ja kasutustingimuste, taristuobjektide rajamise, loodusvarade kasutamise (maavarade kaevandamine) jm mõju linnamaastiku ruumilisele struktuurile ja väärtuste säilimisele. Käsitletakse nii kaitsealuseid kultuurimälestisi, muinsuskaitseala, kohaliku tähtsusega miljöoväärtuslikke alasid, väljakujunenud väärtuslikke maastikke, kui ka maastikke ning kultuuripärandit laiemalt. Tuuakse välja kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

- **Mõju bioloogilisele mitmekesisusele (taimestikule ja loomastikule, sh kaitstavatele loodusobjektidele, Natura 2000 võrgustiku alale ja rohevõrgustikule)**

Hinnatakse planeeringulahenduse elluviimisega kaasnevat koormust taimestikule, loomastikule ja nende populatsioonidele. Muuhulgas pööratakse tähelepanu rohelise võrgustiku toimimisele ja sidususele piirnevate aladega ning looduslike alade osakaalule ja terviklikkusele linna haldusterritooriumil.

Eraldi tähelepanu pööratakse kaitsealustele loodusobjektidele ning viiakse eraldi seisva KSH osana läbi Natura hindamine. Hindamisel arvestatakse olemasolevate loodusobjektidega, sh kaitstavate alade ja liikidega ning nende kaitse-eesmärkidega.

Tuuakse välja kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

- **Mõju looduskeskkonna muudele komponentidele (sh loodusvaradele nagu põhja- ja pinnavesi, maavarad, pinnas ning välisõhk ja müratasemе muutused) ning ökosüsteemiteenustele**

KSH käigus hinnatakse kavandatud maakasutusmuutuste võimalikku mõju veekogude veekvaliteedile (ehk pinnaveele), põhjavee kvaliteedile ja põhjavee varudele ning pinnasele. Samuti hinnatakse mõjusid, mis võivad kaasneda välisõhukvaliteedile ja müratasemele muutustele. Pööratakse tähelepanu võimalike konfliktialade vältimisele elamupiirkondade ja olulise mõjuga tööstus- ning taristuobjektide vahel.

Üldplaneeringu üheks ülesandeks on korduva üleujutusega ala kõrgveepiiri märkimine ja ehituskeeluvööndi (ka EKV) ulatuse täpsustamine suurte üleujutusaladega siseveekogudel. KSH ülesandeks on hinnata võimalikke üleujutusohuga seotud mõjusid seoses kavandatava maakasutusega ning võimalike ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanekutega kaasnevaid mõjusid.

Seoses mõjude hindamisega põhja- ja pinnaveekvaliteedile hinnatakse ka võimalikke mõjusid, mis võivad kaasneda ühisveevärgi ja -kanaliatsiooni ning sademeveesüsteemide arendamisega ja reoveekäitluse põhimõtetega üldplaneeringus planeeritavast maakasutusest lähtuvalt.

Tuuakse välja kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

- **Mõju kliimamuutustega kohanemisele ja mõju kliimamuutustele**

KSH läbiviimisel hinnatakse üldplaneeringuga kavandatavate arengusuundade mõju kliimamuutustega kohanemisele, sh nt sademeveekäitlusele. Samuti hinnatakse võimalikku mõju kliimamuutustele. Tuuakse välja kavandavate arengusuundadega kaasnevad võimalikud ohud ning vajadusel nähakse ette lahendused nende vältimiseks või leevendamiseks.

KSH koostamisel kasutatakse kaht peamist metoodilist lähenemist: vastavusanalüüs ja välismõjude analüüs.
Vastavusanalüüsis hinnatakse, kui edukalt aitab Viljandi linna üldplaneering täita teistes strateegilistes arengudokumentides (tv ptk 4) püstitatud (keskkonna)eesmärke. Vastavusanalüüsi abil hinnatakse, kuidas erinevad kavandatavad planeeringulahendused aitavad eesmärkide täitmisele kaasa. Vastavusanalüüsis püütakse hinnata:

- kas ja mil määral kavandatav piirab (piiritleb) arenguid või tegevusi;
- kas ja mil määral kavandatav toetab arenguid ja tegevusi;
- kuidas ja mil määral kavandatav väärtustab olemasolevat.

Välismõjude analüüs on lähenemine, mis võrdleb kavandatavaid tegevusi välismõjude spektri osas (kas tänu kavandatavale tegevusele võivad keskkonnatingimused muutuda paremaks või halvemaks). Samuti on KSH ülesandeks ebasoodsat (negatiivset) mõju leevendavate meetmete ning soodsat (positiivset) mõju võimendavate meetmete soovitamine, et aidata kaasa avaliku ruumi toimimisele elanike heaolu suurendava äri- ja elukeskkonnana.

Kuna KSH lähtub strateegilise planeerimisdokumendi täpsusastmest, hinnatakse ka mõjusid oluliselt üldisemal tasemel kui näiteks detailplaneeringu või tegevusloa tasandil. Hinnangute andmisel tuginetakse olemasolevatele planeeringute, uuringute, riiklike ja maakondlike sektorarengukavade, seire- ja statistika- ning teadusandmetele ja muude allikate materjalidele. Samuti kasutatakse geoinfosüsteemide (GIS) rakendusi, erinevaid riiklike andmebaaside andmeid (nt EELIS, Maa-amet) ja muud asjakohast teavet või vahendit, mis võimaldaks tagada KSH aruande järelduste adekvaatsuse (sh mõju ja olulise mõju eristamise). Lisaks arvestatakse üldplaneeringu koostamise käigus läbiviidavate uuringute sisendiga.

Välismõjude analüüsi käigus hinnatakse mõjusid eeskätt kvalitatiivselt (kirjeldavalt) erinevate loodus- ja sotsiaal-majandusliku keskkonna elementide suhtes (ekspertarvamused, konsultatsioonid jms). Vajadusel kasutatakse ka hindamismaatrikseid, võtmetegurite kaalumist jne. Võimalusel hinnatakse mõjusid eri keskkonnaelementidele ka kvantitatiivselt. Arvestades üldplaneeringu strateegilist taset ja seda, et planeeritu osas puudub sageli piisavalt detailne informatsioon, on siiski kvantitatiivsete hinnangute andmine keeruline ning seetõttu pole paljude keskkonnaelementide osas kvantitatiivsete hinnangute andmine võimalik. KSH käigus antavad hinnangud jagunevad üldjuhul lühi- ja pikaajalisteks. Seejuures üldplaneeringu rakendamisel saavad määravaks eelkõige pikaajalised mõjud.

Viljandi linna üldplaneeringu KSH raames hinnatakse võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku alale esmalt läbi eelhindamise protsessi. Juhul, kui on ilmne, et üldplaneeringuga kavandatakse Natura võrgustiku alale olulist keskkonnamõju avaldavat tegevust ja tegevuse üksikasjad on teada, viiakse läbi ka asjakohane hindamine. Natura 2000 alale ja selle kaitseväärtustele avalduvate mõjude hindamisel toetutakse mh järgnevatele juhendmaterjalidele:

- Euroopa Komisjon, 2021. Natura 2000 aladega seotud kavade ja projektide hindamine. Metoodilised suunised elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 sätete kohta;
- Kutsar et al, 2019. Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis;
- Peterson et al, 2020. Juhised loodusdirektiivi artikli 6 lõike 4 rakendamiseks Eestis.

ÜP koostamise raames viiakse läbi järgnevad uuringud:

- rahvastikuprofiil ja –prognoos;
- ettevõtluskeskkonna analüüs;
- linnaruumi vaatekoridoride analüüs;
- olemasolev mürakaart (kajastab liiklusest sh eraldi transiitliiklusest ja raudteest, tööstusettevõtetest jm objektidest lähtuva müra tasemed);
- radooniuuring;
- liikuvusuuring ja prognoos.

6. Koostöö ja kaasamine

Üldplaneeringu ja KSH koostamisse kaasatakse isikud, kelle õigusi ja huve planeering võib mõjutada või kes on avaldanud soovi olla koostamisse kaasatud. Lisaks kaasatakse asutusi, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või planeeringuala ruumiliste arengusuundumuste vastu. Huvitatud osapoolte seas on lisaks valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu ning planeeritava maa-ala elanikke esindavad mittetulundusühingud ja sihtasutused.

Isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu (sh asutused, kellega ÜP kooskõlastatakse) on esitatud üldplaneeringu lähteseisukohtades.

7. Protsessi eeldatav ajakava

Protsessi läbiviimise orienteeruv ajakava on esitatud Viljandi linna üldplaneeringu lähteseisukohtade dokumendis. Avalikest aruteludest ja olulisematest etappidest antakse avalikult teada linna veebilehel ja meedia vahendusel seaduses ette nähtud korras.

8. Strateegilise planeerimisdokumendi ja KSH osapooled

Teave ÜP ja KSH protsessis osalevate osapoolte kohta on toodud tabelis 8.1.

Tabel 8.1. ÜP protsessi osapooled (seisuga september, 2023).

ÜP koostamise konsultant	**ÜP koostamise korraldaja**	**ÜP kehtestaja**	**KSH läbiviija**
AB Artes Terrae OÜ	Viljandi Linnavalitsuse arhitektuuriamet	Viljandi Linnavolikogu	OÜ Alkranel
Heiki Kalberg, juhtiv planeerimis-spetsialist	Olav Remmelkoor, peaarhitekt - arhitektuuriameti juhataja	Helmen Kütt, volikogu esimees	Alar Noorvee, KSH juhtekspert
Küütri tn 14, 51007 Tartu	Johan Laidoneri plats 5, 71020 Viljandi	Raekoda, Linnu 2 71020 Viljandi	Riia 15B, 51010 Tartu
Tel: 742 0218, 509 1874	Tel: 435 4710	Tel: 435 4750	Tel: 736 6676, 554 0579
E-post: artes@artes.ee	E-post: viljandi@viljandi.ee	E-post: volikogu@viljandi.ee	info@alkranel.ee

KSH ekspertgrupi koosseis:

- Alar Noorvee (Alkranel OÜ, juhtekspert, keskkonnaekspert);
- Tanel Esperk (Alkranel OÜ, keskkonnaekspert);
- Kätlin Pitman (Alkranel OÜ, keskkonnakonsultant);
- Elar Põldvere (Alkranel OÜ, keskkonnaspetsialist).

KSH juhtekspert Alar Noorvee omab KSH läbiviimise õigust vastavalt *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi* seaduse §34 lg 4) sest:

- On omandanud kõrghariduse keskkonnatehnoloogias (doktorikraad, PhD) Tartu Ülikoolis;
- Omab enam kui 5-aastast töökogemust keskkonnamõju hindamiste ja keskkonnamõju strateegiliste hindamiste juhteksperdina. Omab keskkonnaalast töökogemust alates 2000. aastast;
- On läbinud MTÜ Keskkonnamõju Hindajate Ühing poolt läbiviidud Keskkonnamõju strateegilise hindamise koolituse 60 tunni mahus (2016. aastal);
- On juhteksperdina läbi viinud mitmed üldplaneeringute keskkonnamõju strateegilised hindamised;
- On läbinud juhtimisalase koolituse enam kui 60 tunni mahus Estonian Business Schoolis - Projektijuhtimise meistriklass (3 EAP; 1 EAP = 26 tundi maht, vastavalt 3EAP = 78 tundi);
- Ekspert tunneb keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid, protseduuri ja hindamisega seotud õigusakte ning on keskkonnamõju strateegilisel hindamisel erapooletu ja objektiivne;

- Kasutatavad metoodilised juhendmaterjalid:
    - Therivel, R. „Strategic Environmental Assessment in Action“ London, 2004.
    - „Sustainability Appraisal of Regional Spatial Strategies and Local Development Documents“ Office of Deputy Prime Minister, London 2005;
    - Commission's Guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment.
    - Keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse läbiviimise juhend (PlanS-i kohane menetlus) (http://www.envir.ee/sites/default/files/ksh_juhend_plans_0307.pdf);
    - Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat (2017) (http://www.envir.ee/sites/default/files/raamat_2017_final.pdf).

Kasutatud allikad

- EELIS-e (Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaagentuur) andmebaas, august 2023;
- Eesti Hariduse Infosüsteem https://ehis.edu.ee/educationalInstitutions?location=Viljandi%20linn&, viimati vaadatud 04.08.2023;
- Eesti Geoloogiateenistus, 2020. Eesti pinnase radooniriski kaart;
- Keskkonnaportaal, https://register.keskkonnaportaal.ee, august 2023;
- Kliimanormid, https://www.ilmateenistus.ee/kliima/kliimanormid/tuul/#tuule_suund, viimati vaadatud 28.08.2023;
- Kultuurimälestiste register https://register.muinas.ee/public.php?menuID=archivalmaterial, viimati vaadatud 21.08.2023;
- Kutsar, R.; Metspalu, P.; Eschbaum, K.; Vahtrus, S.; Sepp K. 2018. Rohevõrgustiku planeerimisjuhend;
- Maa-ameti kaardirakendus, 2023;
- Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027 ja meetmeprogramm, 2022;
- Pinnavee ja põhjavee seisund – Interaktiivne kaart https://kaur.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=fd27acd277084f2b97eee82891873c41, viimati vaadatud 18.08.2023
- Päästeamet Estonian Rescue Board https://www.rescue.ee/et/, viimati vaadatud 04.08.2023
- Rennu, C. 2020. Viljandi järve-äärse ala defineerimine. Magistritöö. Eesti Kunstiakadeemia;
- Rõigas, A. 2014. Viljandimaa ruumilise arengu analüüs. Kase Strateegia OÜ;
- Statistikaameti statistika andmebaas, https://andmed.stat.ee/et/stat, viimati vaadatud 24.08.2023;
- Stratum OÜ, 2022. Viljandi linna kergliikluse uuring ja analüüs ning kergliikluse valdkonna arendamise strateegia;
- Strateegia “Eesti 2035”, 2021;
- Viljandi linna veebileht, https://www.viljandi.ee/, viimati vaadatud 24.08.2023;
- Viljandi linna arengustrateegia 2035+ ja Viljandi linna arengukava aastateks 2022-2028, 2022;
- Viljandi linna jäätmekava 2021-2026, 2021;
- Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030, 2019;
- Viljandi linna kergliikluse valdkonna arendamise strateegia 2030+ (koostamisel olev, seisuga august 2023);
- Viljandi linna ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2020-2031, 2020;
- Viljandi linna üldplaneering, 2010, üle vaadatud 2017;
- Viljandimaa kliimast https://www.ilmateenistus.ee/ilmatarkus/ilmajutud/viljandimaa-kliimast/, Keskkonnaagentuur ILM, viimati vaadatud 24.08.2023;
- Viljandi maakonna arengustrateegia 2035, 2023;
- Viljandi maakonnaplaneering 2030+, 2018;
- Vislapuu, A. 2012. Viljandi ajalugu perioodi;

- Üleriigiline planeering Eesti 2030+, 2012.